

KAZIMÍR EDIT

A DÍSZKARDTÓL A CORVINÁKIG

Dokumentumgyűjtemény az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár
corvináinak hazakerülése történetéhez

A történetet tulajdonképpen mindenki ismeri. Lényeges és kevésbé lényeges eseményeit egyaránt emlegeti történész, művészettörténész, Corvina-kutató, könyvtártörténettel foglalkozó szakíró, de hivatkozott rá író, újságíró, politikus, *foglalkozott vele* a hajdani emigráció több meghatározó alakja és egyszerű emigránsa is.

Egyes eseményeiről készültek konzuli, követi és egyéb jelentések, élménybeszámolók újságban és önálló kötetben, illetve születtek a hagyományos értelemben vett történelmi tanulmányok.

De, mint tudjuk, az ördög a részletekben rejlik, és ennek a történetnek pompás részletei vannak, érdemes visszatekinteni rájuk. Vajon azt látjuk-e ma is, amit akkor látott a korabeli figyelmes szemlélő? Úgy ismerjük-e az eseményeket, ahogyan azok megtörténtek, és tudunk-e minden fontosat, ami megértésükhöz elengedhetetlenül szükséges? Vagy csak őrizzük a történetet, mint valamiféle egyetemi könyvtári *legendárium* veretes darabját, amelyben az események lényegi összefüggései háttérbe szorultak, az epizódrészletek 1876–77-ben meglehetősen harsány színei megfakultak, a történetek felidézte izgalom csillapult, illetőleg teljességgel elenyészett?

Az események kronológiai áttekintéséhez ezúttal is a *Pesti Napló* szolgáltatta a törzanyagot. Ugyanakkor áttekintésükhöz nélkülözhetetlennek bizonyult, hogy további két fontos, az adott időszakban meghatározó, véleményformáló szerepet betöltő fórum, a mindenkori külföldre is széles kitekintést kínáló korabeli sajtóorgánium vonatkozó megállapításait is felidézzük. A részletek felidézése lehetőséget nyújt arra, hogy követhessük, miként is zajlódott az a folyamat, amelynek eredményeképpen a pesti egyetemi ifjúság Abdul Kerim pasának díszkardot ajándékozni készülő küldöttsége révén abban a kivételes megtiszteltetésben részesülhetett, hogy II. Abdul Hamid, török szultán a magyar egyetemi ifjúságnak ajándékba visszaadott 35 corvinának tartott művet. A hazai sajtóorgániumok közül a *Pesti Napló* mellett a *Magyarország és a Nagyvilág*ra, a külföldiek közül az *[Augsburger] Allgemeine Zeitung*ra esett a választás. Mindenek előtt az egymást követő eseményeket érdemes szemügyre venni:

Pesti Napló / 1876. október 21. / 253. sz.

Az egyetemi ifjúság (300 fő) tüntetést szervez a *Hlatky*-féle kávéházban. A tüntetés két kiáltvány megszövegezésével ér véget, amelyet a résztvevők a két egyetem (a Budapesti Tudományegyetem és a műegyetem) polgáraihoz intéztek. Az újság teljes szöveggel közlésezi a felhívásokat.

Pesti Napló / 1876. október 24. / 254. sz.

Az egyetemi ifjúság nagygyűlést tart a *Komlókert*-ben. Felolvassák a magyar tanintézetekhez intézett támogatáskérő sürgönyök szövegét, megfogalmazzák a bécsi egyetem német polgáraihoz intézett kiáltvány tervezett szövegét, és megalakul a 60-as bizottság. Tisza Kálmán felszólítja a rendező bizottságot, hogy küldöttséget menesszenek hozzá. Ezúttal sem a sürgönyök, sem a kiáltvány szövegét nem közli a lap.

Pesti Napló / 1876. október 25. / 255. sz.

A 60-as bizottság tudomásul veszi Tisza Kálmán figyelmeztetését, a demonstrációt betiltó egyetemi rektori közlést és a zágrábi ellentüntetést hírért, de meg kívánja tartani a fáklyásmenetet. A török konzul közli, hogy elfogadja a hozzá érkezett felkérést, de az Európa hotel helyett gróf Károlyi Ede palotájában fogadja a szimpátiatüntetés résztvevőit. A bizottság panasszal fordul a magyar parlamenthez. A rendőrség betiltja demonstrációt és a *Komlókert* előtt, illetve annak környékén fellép a tüntetők ellen. A *60-as bizottság* küldöttséget meneszt Tiszához és Jókaihoz, de kellő támogatás hiányában, valamint a nagy ellenállásra való tekintettel elhalasztja a fáklyásmenetet. A Verhovay által feltüzelt tömeg újra Jókai házához indul. Az utcai zavargások kb. este 11-ig tartanak.

(Augsburger) Allgemeine Zeitung / 1876. október 25. / 299. sz.

Ismerteti a tüntetés tényét és az október 23-i helyzet alapján rövid helyzetértékelést közöl. Indítóokként nevezi meg a kiegyezés újabb, 1876 tavaszi fordulója miatti általános társadalmi elégedetlenséget, a diákság már ekkor megnyilvánuló demonstrációs szándékát, ismerteti Tisza pozíciójának lényegét, az azzal szemben megnyilvánuló közellenállás általános és folyamatosan eszkalálódó jellegét, valamint a közvélemény egyértelmű törökbarát állásfoglalását. („*semmi közös akciót Oroszországgal*”). Rámutat a magyar kormány magatartásának mozgatórugói közül arra, hogy a magyar politikai vezetés Bécsre indirekt nyomást kíván gyakorolni. Az orosz gyakorlatot követve a szűk belpolitikai mozgástérből eredő feszültségek miatt a felelősséget teljes egészében az osztrák félre hárítja.

Pesti Napló / 1876. október 27. / 258. sz.

A tüntetések, valamint a rendőri túlkapások miatti feszültség tovább fokozódik. A budapesti távírdai hivatal cenzúrárt vezet be. A 60-as bizottság két nyilatkozatot tesz közzé:

I. *Nyilatkozat.*

II. *A két egyetem polgáraihoz!*

Pesti Napló / 1876. október 28. / 259. sz.

Az újság értesülései szerint a demonstrációknak vége, a továbbiakban a diákság segélygyűjtésre és törökbarát rendezvények szervezésére szólítja fel közönségét. Jókai saját köz-

leményben referál a 24-i, háza előtt lezajló eseményekről. A *Pesti Napló* a *Hon* cikkére támaszkodva (október 29. / 260. sz.) közzé teszi a másik érintett Márkus József joghallgató nyilatkozatát is az ügyről.

(Augsburger) Allgemeine Zeitung / 302. sz. A lap cáfolja, hogy az orosz konzul ellen tiltakozó demonstrációra készülne a pesti ifjúság, közli, hogy a fáklyás szimpátiatüntetést elhalasztották, a *60-as bizottság* pedig átalakult.

Pesti Napló / 1876. október 31. / 261. sz.

A lap meghirdeti a segélygyűjtés és a rendezvények folytatását. Felhívást intéz „*az összes hazai ifjúsághoz*.” Ismerteti továbbá a bécsi „*Alma Mater*”¹ közleményének egy részletét, bírálja a nyilvánosságot kapott egyéb osztrák állásfoglalásokat,² és békülékenyebb hangot üt meg a demonstrációval kapcsolatban.

Pesti Napló / 1876. november 3. / 263. sz.

A pesti *60-as bizottság* a *Telegdy*-féle kávéházban gyűlést tart. Ismerteti az aktuális eseményeket, illetve a kapott támogató sürgönyöket, közli a november 6-ára a Hungária szállóba tervezett rendezvény, valamint a *Tudomány- és Műegyetemi Olvasókör* rendezvényének részletes programját.

(Augsburger) Allgemeine Zeitung / 1876. november 4. / 309. sz.

A lap a *Pesti Naplóra* hivatkozva ismerteti az Andrássyval élesen szemben álló magyar sajtóorgánumok rövid állásfoglalásait, amelyekben azok szembefordulnak a közös külügyminiszter diplomáciai szándékaival és szlávbarát Kelet-politikájával.

Pesti Napló / 1876. november 5. / 265. sz.

A *60-as bizottság* felhívást intéz a magyar ifjúsághoz, ismerteti a törökországi pérai³ rokon-szenv-nyilvánításokat. Utalást tesz a cseh tanuló ifjúság prágai tiltakozó akcióira.

Magyarország és a Nagyvilág / 45. sz.

Ismerteti a bécsi német egyetemi hallgatók bizottságának nyilatkozatát, beszámol egy 14 aláírással érkezett, provokáló hangú másik írásról, és ismerteti az „*Alma Mater*” október 27-i állásfoglalásának részletét.

1 Nevezetesen az osztrák főtanodák közlönye.

2 *Deutscher Leseverein*

3 Konstantinápoly keresztények és diplomaták által lakott negyede

Pesti Napló / 1876. november 7. / 266. sz.

Az újság részletet közöl a moszkvai egyetemistáknak a *60-as bizottság* elnökéhez intézett, Moszkvában feladott s az *Independence Belge*-hez küldött táviratából, illetve rövid részletet ad az újdéki *Zaszta* kommentárjából, amellyel az a zágrábi horvát diákság véleménynyilvánítását kommentálja.

(Augsburger) Allgemeine Zeitung / 312. sz., továbbá november 10. / 315. sz.

Rövid hírt közöl Konstantinápolyból az ott tartózkodó Klapka tiszteletére szervezett lakossági és szofta⁴ szimpátiatüntetésekről, melyeket a török rendőrség betiltott.

Pesti Napló / 1876. november 11. / 270. sz.

A *60-as bizottság* megtárgyalja a küldendő díszkard ügyét és új kard készíttetéséről dönt. Az *Independence Belge* Moszkvából érkezett táviratára választ fogadnak el, általános ováció közepette ismertetik a bécsi tudományegyetem és műegyetem magyar hallgatóinak az üggyel rokonszenvező állásfoglalását.

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. november 12. / 46. sz.

Az *írói és művészi kör* estélyének részletes ismertetése. A bizottságnak Baldácsy Antal a tervezett ajándékozás céljára felajánl egy régi török kardot. A Klapka-féle ünneplés híre kapcsán elhangzik, hogy Klapka a Portához benyújtott tanulmányában „megjövendölte,” hogy a szerbiai győzelem kulcsa Djunisznál lesz. A kiutazni szándékozó diákok küldöttsége a miniszterelnöknél kiutazási engedélyért folyamodik. A lap cikket közöl a *szerdarekrem*⁵ Abdul Kerim portréjával. Újabb részlet a moszkvai diákok Szűcshöz intézett táviratából, amely Pestre ugyan nem jutott el [!], de amelyet az *Independence Belge* közzé tett.

Pesti Napló / 1876. november 14. / 272. sz.

A törökországi félhivatalos lap, a *Vakit* közölte a magyarországi ifjúság Midhat pasához intézett táviratát és ismertette az ifjúsági küldöttség magyar miniszterelnöknél tett látogatásának eredményét.

Pesti Napló / 1876. november 15. / 273. sz.

A konstantinápolyi *Turquie* november 10-i számára hivatkozva a lap közli a Klapkához intézett török felirat teljes szövegét, majd Klapka erre adott válaszában tartalmi összefoglalását. A budapesti képviselőházban Mudrony Soma képviselő a diákság kérésére kérvényt terjeszt elő a fáklyászene betiltása tárgyában.

4 A török főiskolák teológia-, ill. joghallgatói.

5 Generalisszimus

Pesti Napló / 1876. november 17. / 275. sz.

Címlapcikket jelentet meg „*A konstantinápolyi tüntetésről.*” A *Vakitra* hivatkozva újabb Klapka-beszéd tartalmát ismerteti, mely szerint egy tisztán török városrész imámja rokonszenvtüntetés mellett csatlakozásra szólította fel híveit. Hasonló tartalmú írást közölt a *La Verit* nevű konstantinápolyi lap. Az egyetemi ifjúság *60-as bizottsága* Szűcs Gyula elnöklete alatt gyűlést tart. A Konstantinápolyból az ottani lakosság rokonszenvtüntetéséről érkezett hírekre reakcióként a gyűlés Lukács javaslatára Klapka tábornok úrhoz és a török szoftákhoz táviratot intéz. A bécsi magyar egyetemi hallgatók felvetik az ötletet, hogy Bécsben lehetne megrendezni a törökbarát tüntetést.

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. november 19. / 47. sz

Az újság közli a szofták tévedésből a magyar akadémiához intézett táviratát, és tudósít a Hatti effendi által vezetett küldöttség Klapkánál tett látogatásáról.

Pesti Napló / 1876. november 20. / 278. sz.

Az újság közli a budapesti egyetemi ifjúsághoz címzett, november 16-i dátummal feladott bonni levél teljes szövegét.

Pesti Napló / 1876. november 22. / 280. sz.

A *Pesti Napló* közre adja az első kimutatásokat a török sebesültek részére felajánlott adományokról, az adományozókat (magánszemélyek, intézmények) név szerint feltüntetve.

[Augsburger] Allgemeine Zeitung / 327. sz.

November 21-i dátummal veszi az újság a hírt, hogy Abdul Kerim pasa Konstantinápolyba érkezett.

Pesti Napló / 1876. november 24. / 282. sz.

A bécsi lengyel egyetemi fiatalságot a zágrábi és a bécsi szláv tanulók felszólítják, hogy vegyen részt a tervezett törökellenes tüntetésben, melynek éle tulajdonképpen a budapesti egyetemi ifjúság ellen irányul. Az újság közli a lengyel diákság válaszát.

Pesti Napló / 1876. november 26. / 284. sz.

A Törökországgal való behatóbb foglalkozásról tanúskodik, hogy a *Földrajzi Társulat* ülésén Dr. Erődi Béla a törökországi cserkeszek életmódjáról, szokásairól, társadalmi viszonyairól tart előadást.

Magyarország és a Nagyvilág / XIII. évf.

A *Magyarország és a Nagyvilág* is foglalkozik a mintegy 150 moszkvai tanuló levelével, ame-

lyet a magyar egyetemek ifjúságához intéztek. A levél orosz és francia nyelven íródott, november hó 16-án Bonnban adatott fel. Részlet közölnek a levélből, ld. Pesti Napló november 20. / 278. sz.

Pesti Napló / 1876. november 27. / 285. sz.

A honvédegyletek országos gyűlésének állásfoglalását közli az úgynevezett keleti-kérdésről.

Pesti Napló / 1876. november 28. / 286. sz.

A bécsi egyetemen magyar olvasó- és társaskör megalapítására kerül sor, melynek elnökéül gr. Andrássy Gyula fiát, gr. Andrássy Tibort (Tivadar) választják. A lap híret veszi, hogy a török szultán Abdul Kerim pasának gyémántokkal gazdagon ékesített díszkardot küldött.

A török sebesültek javára a *Hungária* szálló dísztermében a fiatal kereskedők műkedvelő hangversenyt rendeznek.

Pesti Napló / 1876. december 1. / 289. sz.

Török időszámítás szerinti 1293 zilkádról a Drinápolyból budapesti egyetemi ifjúsághoz Hussein pasa, Achmed pasa, Mustafa Sukri, Mehemed Aaref és Mehemed Hussein aláírásával francia nyelvű levél érkezik.

A leMBERGI egyetemi ifjúságnak a zágrábi egyetemi ifjúsághoz intézett nyilatkozatát ismerteti, amely a leghevesebb oroszellenes nyilatkozatok közé tartozik. A lap részletet közöl a főbb pontokról.

Pesti Napló / 1876. december 2. / 290. sz.

Abdul Kerim pasa Konstantinápolyban időzik, bevonulása a városba valóságos diadalmenet.

A konstantinápolyi orvostanhallgatók küldenek üdvözlő táviratot a magyar tanulókhoz. A lap ismét teljes szöveggel közli a táviratot.

Pesti Napló / 1876. december 3. / 291. sz.

A *60-as bizottság* jelentést ad ki a pillanatnyi pénzügyi helyzetéről, az adománylistákról, a fáklyásmenet költségeiről, és a kardvételi alapra összegyűlt pénzekről. (Ld. 292., 293., 295., 300., 301., 308., 310., 312. és 315. szám.)

Magyarország és a Nagyvilág / 49. sz.:

Máriás kardok címmel rövid cikk jelenik meg egy Niketics nevű szekszárdi származású, konstantinápolyi fegyverüzlet-tulajdonosról.

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. december 10. / 50. sz.

A *Magyarország és a Nagyvilág* XIII. évfolyama egy a budapesti testvéregyetem ifjúságához intézett konstantinápolyi levél részletét ismerteti. Ez lényegében reakálás a magyar ifjúság proklamációjára.

Pesti Napló / 1876. december 14. / 301. sz.

Borzalmasan megcsonkított török foglyokról számolt be az angol *Graphic* képes tudósításban, erre hivatkozik a *Pesti Napló*.

Pesti Napló / 1876. december 16. / 303. sz.

A török önkéntesekből honvédsereget toboroztak, melynek neve: *Gönüli*, másfélszáz-ezer fő, és a budapesti török konzul két teljes magyar öltönyt küldött Konstantinápolyba egyenruhamintának.

Pesti Napló / 1876. december 17. / 304. sz.

Az újság értesülései szerint háromfős küldöttség viszi a kardot Konstantinápolyba, melynek tagjai: Lukács Gyula, Latinovics Pál, Szűcs Gyula.

A *World* nevű tekintélyes New York-i lapra hivatkozva a *Pesti Napló* közli egy ottani olvasó nyilatkozatát, aki oltalmába vette a magyar fiatalok tüntetését.

Pesti Napló / 1876. december 22. / 309. sz.

A lap ekkorra már egy mintegy 20 főnyi küldöttségről tud, mely Trieszten át, hajón utazna Konstantinápolyba.

Pesti Napló / 1876. december 23. / 310. sz.

A lap közli, hogy az ajándékba vitt díszkard Paholek kardművésznél elkészült, és röviden leírja azt a rávéssett felirattal és a *60-as bizottság* címerével együtt.

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. dec. 24. / 52. sz.

XIII. évf.: A lap 26-i indulásról tud, és állítása szerint egy Magyarország összes akadémiaiáját képviselő küldöttség viszi Konstantinápolyba. Röviden leírják a kardot is.

- „*Orosz és magyar ifjúság* c. rövid hír a szentpétervári diákok levelének részleteivel. Bécsi, budapesti és konstantinápolyi újságok alapján. A lap beszámol a szentpétervári diákság a magyar diákság elleni ellentüntetéseinek részleteiről, amelyet a rendőrség feloszlatozott, és az addigi orosz áldozatokért gyászistentiszteletet rendeztek. Mindössze egy rövid részlet származik a levélből.

- Beszámoló „A magyar ifjúság küldötteinek” tervezett fogadásáról Konstantinápolyban. Az *Ittihad*, Midhat basa közlönye Konstantinápoly lakosságához felszólítást intézett, föl-kérve azt, hogy méltó fogadtatásban részesítsék az érkező küldöttséget. A szofták nagy tüntetésekre készülnek.

Pesti Napló / 1876. december 28. / 314. sz.

A török viszonyokat mélyebben feltárni és bemutatni igyekvő *Pesti Napló* cikket közöl Vámbéry Ármintól, amelyben Vámbéry bemutatja a korabeli török sajtó fontosabb té-nyezőit.

Pesti Napló / 1876. december 31. / 317. sz.

Lukács Gyula küldöttségvezetőnek a konstantinápolyi küldöttség tagjaihoz intézett sür-gönyét közli a lap, mely a *Magyarország és a Nagyvilág*ot erősíti meg: valóban az ország több akadémiaját képviselő küldöttség készülődik Konstantinápolyba.

Magyarország és a Nagyvilág / XIII. évf. / 53. sz.

A török közélet egyik szereplőjét, a török külügyminisztert, Savfet pasát és pályafutását bemutató cikket közöl.

Pesti Napló / 1877. január 2. / 1. sz. kedd

A *Nemzeti Szállodában* megtekintésre kiállítják a díszkardot. A küldöttség tervezett idő-pontja január 3.

Pesti Napló / 1877. január 4. / 3. sz. csütörtök

Január 3-án még jelentős tömeg tekinti meg a díszkardot és adakozik, ezért az indulás időpontja eltolódik.

Pesti Napló / 1877. január 5. / 4. sz. péntek

Vezércikk az indulás tényéről, és mindarról a jövőbe vetett várakozásról, szándékról és főként politikai üzenetről, amelyet a hazai közvélemény a küldöttség útjához kapcsol. Magyarország fiatalságának követeiként tekinti a diákokra és Magyarország szimpátiájá-nak, a török birodalom jövője iránti magyar bizakodás, bizalom jelének tekinti a küldött-

ség vállalkozását. Méltatja Midhat és Savfet szerepét, végezetül Abdul Kerimet, valamint hosszasan taglalja a díszkardküldés politikai üzenetét.

(Augsburger) Allgemeine Zeitung / 5. sz.

A lap január 6-i indulás kapcsán hosszán, részletesen foglalkozik a ceglédiek mandátumátadó utazásával, ennek kapcsán Kossuth megkülönböztetett szerepével, különleges státuszával az emigránsok seregében, a Kiegyezéshez való engesztelhetetlen viszonyával és rámutat a fellobbanó Kossuth-kultusz legfontosabb összetevőire s az ebből fakadó belpolitikai veszélyekre. Megemlíti Kossuth diákságához írott levelét.

Válogatás a korabeli sajtóviasshangokból

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. július 30. / 31. sz.

„ABDUL-KERIM a török hadseregek főparancsnokának személyiségéről a következő rajzot adják: „Abdul-Kerim pasa külseje kedvező benyomást tesz a vele beszélőre, de inkább látszik komoly, érdemes polgárnak, mint valódi harczfinak. Nem ismer nagyobb élvezetet, mint amit az asztal nyújt, s ha úgy el tudja készíteni a csatatervet is, mint az étlapot, akkor nagyon veszélyes lehet a szerbekre. Talán egész Törökországban nincs több olyan ember, ki oly borzaszóan sokat, de egyszersmind oly egyszerű kényelemmel ennék, mint ő. Ha az a szerencsétlenség történnék, hogy az elhatározó ütközet alatt a pasa éppen ebédelne, bizonyára össze hagyná vágatni ezredjeit, mintsem a megszokott időnél csak egy pillanattal is korábban kelljen fel az asztaltól. Mivel igen hajlottan jár, s egyik s egyik lábát maga után húzza, nagy erős és vastag, vénebbnek látszik, minő valóban lehet. Erősen szürke szakálla csak neveli a csalódást. Az asztaltól távol rendkívül keveset beszél, ott azonban annál szeretetreméltóbb, s ezer tréfát tud. Ha ez az ember csak egyszerű vidéki bérlő volna, kellemesebb társalgót nem is lehetne nála kívánni. Csak félénk tekintete, mely öt percznél tovább, sem senkire sem maradhat szegezve, ébreszt némi kényelmetlenséget a vele beszélőben. Ha valaki erősebben fixírozza, a pasa azonnal lesüti szemét. Németül folyékonyan beszél, mi onnan van, hogy sokáig élt Bécsben, s katonai nevelését Hauslab tábornok alatt kapta.” (491. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. augusztus 6. / 32. sz.

ABDUL-HAMID-ot a szultánok trónjának praesumptiv utódját (szül 1842. szept. 22.) úgy írják le, mint erőteljes, szenvedélyes, igen vallásos, de kevésbé tanult embert. Az európai eszméket kevésbé kedveli s alkalmasint az ó-török párt felé hajlik. Mondanunk sem kell, hogy minden ilyenemű jellemzést csak találgatásnak tekintünk, mely úgy Abdul-Azizra, mint Muradra vonatkozólag is a legnagyobb mértékben tévesnek bizonyult. Bizonyítja ezt az is, hogy más források másképp szólnak. Így pl. a „N[eue]. Fr[ei]. P[er]

se]-nek a következőket írják. Abdul Hamidot oly személyek, kik vele érintkeznek, nemcsak intelligensnek, hanem bátyjánál férfiasabb erkölcsűnek, s a korán szigorú követőjének mondják. Nevelését egy igen jeles francia tanító vezette. Építkezések iránti szeretete ismeretes.[...] Ő maga számos tervet rajzolgatott, melyekkel kabinetje tele van. Más és hasznosabb hajlama van a mezőgazdaság iránt; a Pera és Bujukdere közti magaslatokon nagy területeket megműveltetett s mintagazdaságot alapíttatott, melynek istállóiban a legjobb fajú állatok találhatók. Hazájának felettébb súlyos helyzete nem ismeretes előtte, s mind azok után, amit róla tudnak, reménylik, hogy Abdul Hamid erélyesen és eszélyesen fog kormányozni.” (506-507. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. augusztus 27. / 35. sz.

„... s ABDUL- KERIM a török sereg fővezére, most már oly erő felett rendelkezik, mely jóval felülmúlja a szerbekét. Mindamellet Abdul-Kerim nagy óvatossággal működik s oly lassan halad, hogy az európai újságolvasó kíváncsi közönségnek sokszor elfogy a türelme és – persze csak úgy messziről – meg nem foghatja, miért nincs a török sereg már Belgrád előtt. De kétségtelen, hogy Abdul-Kerim eddig ügyesen működött és igen kellemetlen meglepetéseket szerzett Csernajeftnek, ki mindig máshol várta a támadást, mint hol bekövetkezett. A szerbek első védvonalát Knyazeváczt körül e hó elején nagyobb erőfeszítések nélkül törte meg; pedig a szerbek erősen bíztak Knyazeváczt erős fekvésében. A török sereg azonban oly irányból jött, amely felé Knyazevácztot védeni alig lehetett. Horvátovics szerb parancsnok megkísérelte ugyan az ellenállást s a harcz közben, a mintegy 5000 lakossal bíró városka nagyobb része a lángok martaléka lett; végre a törökök elfoglalták Knyazevácztot és egész környékét s innen intézték további hadműködésüket Banja és Alexináczt ellen.” (546. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. szeptember 10. / 37. sz.

„...ABDUL-HAMID [s]zultán 1842. szeptember 22.-én született, most tehát éppen 34 éves férfiú. Abdul-Medzsid [s]zultán fiai közül ő volt a második, és így a trónöröklés rendje szerint bátyja, Murad után őt illeti a trón. Anyja korán elhunyt, de Abdul-Medzsid második, gyermektelen kadiné-je (neje) fiává fogadta, s azóta ez állítólag roppant kincsekkel bíró nő, mint Hamid anyja szerepel. Fiatal kora éveit Abdul-Hamid éppen úgy töltötte el, mint a többi [s]zultánfiak, húsz éves koráig legalább abból állt nevelése, hogy számtalan szolgálata mulattatá őt, eleinte kis fiúk, aztán nagyobbak és végre leányok s így természetesen igazi tanulásra kevés ideje maradt. Mint a többi hercegnek, úgy neki is volt ugyan tanítója, de nem sokkal tanult többet, minthogy törökül és arabul tud írni-olvasni s a francia nyelvet is töri. 1867-ben a gyanakvó Abdul-Aziz szultán őt is magával vitte Európán keresztül tett utazására s a párizsi nagy kiállítás, a művelt európai államok életének szemlélete kissé tágítja Abdul-Hamid látkörét. Európai öltönyt visel, maga körül mindent csak „frenk” divat szerint szeret látni, s keresztény munkásokat és hivatalnokokat alkalma-

zott palotájában, sőt nem régen telepítvényeseket is akart hozatni Matlak és Bujukdere közt fekvő terjedelmes magánbirtokára. De a tavaszkor beállott válságok az ő figyelmét is másfelé terelték, s mióta Murád trónra lépett, nagyobb érdekekkel kezdett foglalkozni a politikai ügyekkel is, habár föllépése őt nem annyira komoly, érett és tetterre képes férfiú, mint inkább csak egy naiv ifjú gyanánt tüntette föl.

Legkiválóbb előnyéül említik, hogy nincsenek oly végzetes szenvedélyei, mint közvetlen elődeinek; bort nem iszik, nem pazarló, sőt inkább fősvény, csak egy neje van s ezzel és gyermekeivel békés, házias életet él. Termetre nézve közép nagyságú, szikár, arczkifejezése erélyre mutat s bár egy orvosi szakvélemény betegnek mondta az egész családot, Abdul-Hamid úgy látszik nemcsak egészséges, hanem igen izmos férfiú s eddig nagy kedvét találta a tornázásban és különböző erőgyakorlatokban. Mint Abdul-Aziz, úgy Abdul-Hamid is nagy barátja a szelídített állatoknak, főleg a madaraknak és vannak érdekes gyűjteményei is.

Atyjától Abdul-Medzsid szultántól egy kis palotát örökölt Kiahat-Hane közelében, az édes vizek mellett, továbbá a nagy terjedelmű, de jobbára míveletlen földbirtokot Maslak és Bujukdere között. Két évvel ez előtt Maslak közelében palotát építtetett s itt a maga ízlése szerint kezdett berendezkedni. Mihelyt a kereszt alakú épület falai elkészültek, elküldte az építést s a díszítést, berendezést maga intézte mindenféle rajzok és képek nyomán, melyeket látott. Az eredmény egy tarkabarka, ízléstelen palota lett, mely magában kevésbé vonzó ugyan, de gyönyörű fekvése által mégis a legszebb helyek egyike. Itt él Abdul-Hamid egyetlen nejével és két gyermekével, kik közül az egyik hat éves fiú, a másik mintegy három éves leányka. Életmódjuk egészen „*a la Franca*” volt berendezve s európai divat szerint asztalnál ülve együtt étkeztek is, mint akármelyik jámbor nyárspolgár. Idejét vadászattal vagy czéllövessel töltötte, amiben állítólag nagy tőkélyt ért el. Fegyver-gyűjteményére legtöbbet áldozott s minden újabb rendszerű puska, pisztoly és másnemű fegyver megtalálható gazdag gyűjteményében.

Az állam-ügyekben nagyon kevés vagy tán épen semmi részt nem vett egészen folyó év tavaszáig, amidőn az Abdul-Aziz megbuktatásával végződött mozgalmak Konstantinápolyban megindultak. Úgy látszik Abdul-Hamid be volt avatva az összeesküvésbe, mert a mozgalom vezetői sűrűn jártak hozzá; midőn pedig a gyanakvó Abdul-Aziz szultán szigorúbb felügyelet alá helyezte Abdul-Medzsid fiait, két pap tartotta fenn az összekötést a mozgalom vezetői és Abdul-Hamid között.

Abdul-Hamidről általában azt hiszik, hogy orthodox muzulmán s így ellensége az ifjú-törökök pártjának. Az való, hogy a korán által megszabott imákat lelkiismeretesen, sőt majdnem tüntetőleg végzi. Ha az ima órája szabadban éri, szőnyeget terített a földre és mindenki szeme láttára végbe viszi az összes czeremóniákat, feje mögé teszi kezeit, letérdel, és homlokával hétszer érinti a földet és elmondja a szokásos imádságokat. De akik

látták, azt állítják, hogy mindez inkább csak látszat, hiányzik belőle az igazi ó-török buzgóssága. Az igazi mozlomot semmi sem zavarja meg imájában, míg Abdul-Hamid gyakran maga félbeszakítja ájtatosságát, hogy szolgálának valami parancsot adjon. A keresztények elleni gyűlöletnek semmi nyoma nála, [...] csak a görögöket gyűlöli, mert azt hiszi, hogy mind ravasz, kétszínű emberek, s ez talán megbocsátható. Annyi mindenesetre igaz, hogy Abdul-Hamid nem fanatikus ó-török. [...]” (573-574. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. szeptember 17. / 38. sz.

„AZ ÚJ SZULTÁN takarékságáról ezeket írják Konstantinápolyból: Öt napja annak, hogy Abdul-Hamid szultánt Dolma-Baagsében beiktatták, és ez idő alatt a következő megszorításokat rendelte el: Szokás volt a számos udvari hivatalnokokat lakásaikon az udvari konyhából élelmezni. Abdul-Aziz alatt az udvari konyha fölemésztett havonként 40.000 török fontot. A szultán az eddigi javadalmak adagjainak megszorítása nélkül elrendelte, hogy a konyhaköltség felére leszállítsák. Jövőre mindazok, akiknek az élelmezésre joguk van, közösen fognak étkezni a palota földszinti termeiben egy meghatározott órában. Abdul Hamid maga jár elől például. [...] Abdul-Hamid azonkívül megszüntette a palotamarsalli méltóságot, mint igen költséges sinecurát.” (603.p.)

Pesti Napló / 1876. október 10. / 243. sz.

KONSTANTINÁPOLYI TÁVSÜRGÖNY: „Miután a magyarok általában véve sok rokonszenvet tanúsítottak Törökország iránt és a magyar lapok több cikke itt igen jó benyomást keltett a török lakosság több gyűlést tartott, hogy hálát és barátságot fejezzen ki a magyarok iránt. A török lapok a rokonság és a szomszédság szempontjából azt ajánlják, hogy a két nemzet legyen egymással szíves egyetértésben. A „*Vakit*” a nagyvezír közlönye a magyaroknak köszönetet mond a baráti érzelmekért, melyeket a rokon török nemzet iránt tanúsítottak: kifejti, hogy mily fontos, hogy a két nemzet bátran és állhatatosan védelmezze közös érdekeit; azt javasolja, hogy Törökország és Magyarország lépjenek szövetségre. E szövetség előnyére válnék Ausztriának, a két rokonnép egyesülése a humanitás és a civilisatio előmozdítására egész Európa tetszését vívná ki. A «*Vakit*» cikke az össze mohamedánokra mély hatást gyakorolt.”

Pesti Napló / 1876. október 21. / 253. sz.

„AZ EGYETEMI IFJÚSÁG TÜNTETÉSE. A ma esti órákban több mint háromszáz egyetemi polgár tartott gyűlést a *Hlatky-féle* kávéházban, melyen Szűcs Gyula joghallgató indítványa folytán elhatározott, hogy a keleti események tárgyában Törökország mellett tüntetést rendeznek. Ezután Lukács Gyula joghallgató előterjeszté az egyetemi polgárokhoz intézendő kiáltványt.

A két egyetem polgáraihoz!

A magyar nemzet soba senkinek nem maradt adósa. Nagylelkű és lovagias volt mindig. Érezteté ezt ellenségeivel, érezteté barátaival. Csak azon nemzet iránt maradjon adós, mely a világosi gyásznapok után függetlenségi harcunk száműzött és bujdosó hőseinek keleti vendégszeretettel nyújtott védelmet? „Magyarország felséged lábainál bever” jelenté Paskievits az északi barbarizmus fejének. „Inkább százezer alattvalómnak a fejét üssék le, hogy sem egyetlen haja szála görbüljön meg vendégeimnek” szölt a török rokon faj uralkodója. A zsarnoki önkény vértömlesztő és könnyet facsaró emlékei ott; a védelem és hála elévülhetetlensége itt. Válasszunk! A nemzet közvéleménye választott; a magyar nemzet nem maradhat adósa török szomszédjának. Európa művelődését, haladását és szabadságát vesz fenyegeti, a szibériai ólombányák réme, a varsói kegyetlenségek bünszerzője lábbal tiporja a nemzetközi jogokat; a „veres kereszt” álcája alatt fenyegeti Európa nyugalma, és annak elővédét, a magyar államot. Hallgathatunk-e? Magyarországnak kötelességei vannak nemzete, kötelességei a művelődés iránt; ki tagadná meg a rokonszenvet a néptől, mely a bőkezű izgatók által fellaázított tartományokban pogány léte és elhagyatottsága dacára a civilizáció érdekeiért ontja véré; az északi rémmel szemben a félbold győzelme a művelődés napjának virradatát jelenti. Mint magyar ifjaknak, mint a művelődő nemzet gyermekeinek nyilatkoznunk kell. Egyetemi polgárok! A barátaink véréből öntözött harczmezőn ezrével vannak sebesültek, kik a szükséges orvosi ápolásban alig részesülhetnek. Kötelességünk, a mi s a culturalis művelődés érdekében megsebesültek szenvedését enyhíteni. Rakjuk össze filléreinket, hogy azokat a szenvedők ápolására elküldbessük. Másrészt mutassuk meg, hogy a testvér török nemzetet véres küzdelmeiben a magyar ifjúság rokonszenve kíséri, mely győzelmet kíván e becsületes harczosoknak. A török nemzet iránti rokonszenv kifejezésére fáklászenét rendezünk. Egyetemi polgárok! A tüntetés csak úgy lehet imposáns, ha mindnyájan csatlakozunk hozzá, és van-e magyar, van-e polgár, ki elmaradna, midőn jelszavunk: „Le a zsarnok barbarismussal, éljen a civilizáció!”

A kiáltvány közzététele elfogadtatott. Majd Szarka Tivadar indítványa tárgyalatott, mely szerint a többi akadémiák is felkértenének gyűjtések eszközzésére.

A tüntetés rendezése egy hatvantagú bizottságra bízott, melynek elnökéül Szűcs Gyula joghallgató, alelnökéül Soós Jenő technikus, pénztárnokokul Lukács Gyula és Gebhard Bódog, s jegyzőkül Apáthy Gyula és Sír József választattak. Ez után elhatározatott, hogy holnap délután 6 órakor a *Komlókert* helyiségében újabb értekezlet fog tartatni, melyen egy tágabb – háromszáz tagból álló – bizottság fog választatni, s a tüntetés részletei fognak megállapíttatni. A gyűlésről még fölemlítendő, hogy minden szónok bizalmat fejezett ki Andrassy gróf irányában. A fáklás- menet, mely a török consul lakása elé vonul, valószínűleg kedden este tartatik meg.”

Pesti Napló / 1876. október 22. / 254. sz.

„[...] AZ EGYETEMI IFJÚSÁG NAGYGYŰLÉSE a *Komlókert* helyiségeiben tartatott meg. Az ifjúság oly roppant tömegben jelent meg, hogy a termeken kívül az udvar is

tömve volt. Az értekezletet Szűcs Gyula nyitja meg, ki mindenekelőtt azon rokonszenvről tesz említést, mellyel az ifjúság mozgalma mindenütt fogadtatott és e tekintetben a legnagyobb elismeréssel emlékezik meg a pesti lapokról, melyek az egyetemi polgárok mozgalmait elismeréssel fogadták. Szavait viharos éljenzés szakítá félbe a pesti hírlapok szerkesztőire. Aztán lelkes szavakkal említi fel azon eszméket, melyek az ifjúságot ezen válságos időkben foglalkoztatják.

„Túl az önfenntartási ösztön sugallatain, melyek létkérdésként tüntetik fel a kérdést előttünk, mindazon magasabb elv és eszme is, mely vértünkéé vált és mely lelkesít, mind kockára van téve. A moszkovitizmus túlsúlyra vergődéséből nemcsak az egyensúly, nemcsak hazánk és nemzetünk létének veszélyeztetése, hanem a szabadság, a felvilágosodottság és a század legnagyobb vívmányai megrendülésiüknek, elnyomásuknak nézünk elébe. És ezért indokolt azon szorongás érzete, mely bennünket elfogott, indokolt a mozgalom, melyet a hálaérzet is sugall. Ezek oly tekintetek, melyeknél megszűnik minden másodrendű, minden pártkérdés, sőt nemcsak Magyarország, hanem a monarchia érdekei is ezekek.[...]”

Ezek után a gyűlés jegyzője felolvassa azon főbb tanintézeteket, melyekhez támogatás végett a központi nagy bizottmány forduland s ezzel kapcsolatban felolvastatik azon sürgöny tartalma, mely hasonló pártfogás végett a bécsi egyetem német polgáraihoz küldetni fog. A rendre ügyelő vezető 300 tagú bizottmány választására nézve a már megválasztott 60 tagú bizottmány a névsort a jövő gyűlés elé terjeszti.

Ezután az elnök azon nagyérdékű előterjesztést tette, hogy Tisza Kálmán miniszterelnök a nap folyamán a rendező bizottmányhoz azon felszólítást intézte, hogy ő az ifjúság által rendezendő tüntetésre nézve egyelőre sem helyeslését, sem rosszallását nem fejezi ki. Miután azonban a helyzetet nagyon komolynak tartja, kéri az ifjúságot, miszerint egy küldöttséget menesszen hozzája, melyet ő a nap bármely részében elfogad, és amelynek a politikai helyzetre nézve szükséges felvilágosításokat fog adni. A szóló kéri ennél fogva a gyülekezetet, hogy hétfőn ismét megjelenjék, mely alkalommal a miniszterelnöki kihallgatás eredményéről fog tudósítást adni. Ezen indítvány elfogadtatik s küldöttségül egy 16 tagú bizottmány választatik meg. Végül még a budapesti honvédegylet egy küldöttsége jelent meg, hogy az ifjúság mozgalma iránti rokonszenvét fejezze ki. A pénztárnok az ügy kivihetésére nézve adományokra szólítja fel a résztvevőket, azzal, hogy a helybeli adományok hírlapilag fognak nyugtáztatni, a vidékiek pedig csak postai nyugtákkal. Bejelenti végül Parrag vendéglős e célra tett 10 frtnyi adományát, melyet éljenzéssel fogadnak. [...] A miniszterelnökhöz holnap vasárnapon menendő ifjúsági küldöttség tagjai a következők: Szűcs Gyula, Soós Jenő, gróf Festetich Benno, Ragályi Lajos, Kramoliny Győző, Lukács Gyula, Liskovszky J[ózsef], Szarka Tivadar, Scheffer László, Gebhardt Bódog, Nagy Kálmán, Nagy Péter, Szukács József, Mikó Árpád, Buzát Ferencz, Pollák Sándor.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. október 22. / 43. sz.

„A TÖRÖK SEREGRŐL [...] Egy osztrák százados, ki e nyáron hónapokat töltött Abdul Kerim táborában, azt írja, hogy a világnak nincs jobban rágalmozott serege, mint a török. Ezt valami katonaiatlan, piszkos csapatnak tartják, pedig látnák csak táborozni, masírozni, hadakozni majd másként vélekednének róla. A török katona bátor, engedelmes erőteljes, igénytelen harcos. Gyűjtogatásban, pusztításban csaknem ártalmatlan, mert hisz ki sem léphet a sorból s többet kell czipelnie, hogysen még zsákmányt is akarhatna hurcolni magával. Aki pusztít, az a fegyelmezetlen basi-bozúk. A török asker-katona a világon a legkevesebbel beéri. Nem kap jó ruhát, nem kap zsoldot, nem kap buzdítást, örökké piláfot, ürühúst, rossz kétszersültet eszik, mint sebesült hanyag bánásmódban részesül, mégis a legpontosabban, panaszszo nélkül végzi kötelességét. Még csak rája se kell sohasem rivallni. Szívesen megy, harcol, vérzik, elesik – az izlámért. [...] a tisztekről már bajos ennyi jót elmondani. Csak hosszas szárnyú kabátjukkal különböznek a közkatonaiktól, nagy részük ép oly kevésbé tud írni és olvasni, s együtt esznek, alusznak azokkal. A török katona jár-kei tisztjei mellett s a basának sem igen köszönet. De a fegyelem azért meg van, s kihágás nem fordul elő. Tiszti-kari szellemről alig lehet szó. Találkoznak különböző csapatok tisztjei, anélkül, hogy üdvözlőnék s megszólítanák egymást. De van egy közös buzdító szellemük – az izlám. Mind elszántan harcol a hit ellenségeivel. A tisztek kitüntetésekre, a szultán elismerésére sem számolhatnak, mégis lelkesíti őket valami – a Mahomet paradicsoma. Minden zászlóaljnak megvan a maga dervise (papja), müezzinja (imára kiáltó), s ha a Korán szava hangzik, akkor a lassú török lelke egyszerre villant. A basák nagyurak, kiknek egy része dologtalanul csibukozza el a drága időt s keveset törődik azzal, hogy katonáinak mint folyik a dolguk. Némelyik haszonleső is, ki egy követ fű a szállítóval s tömi a maga zsebét. Képességeikre nézve különbözők, de nagyobb részök hadi akadémiák növendékei. Ha ezekben a basákban több erély, elevenesség volna, vitéz katonáikkal nemcsak a szerb milíciával, de a muszka sereggel is bátran szembeállnának” (683. p.)

Pesti Napló / 876. október 24. / 255. sz.

„(Az egyetemi ifjúság) mai határozatáról, mely szerint a miniszterelnök figyelmeztetése daczára megtartja a fáklyászenét, alantabb szoltunk. Itt felemlítjük azon elterjedt hírt, hogy a miniszterelnök az egyetemi ifjúság néhány tagját csak magán úton akarta fogadni, hogy nézeteit a tüntetésről velök tudassa, s a miniszterelnök üzenetének félreértése folytán történt az, hogy az ifjúság hivatalos küldöttsége jelent meg nála, melyet nem akart visszautasítani. E hír a tegnapi audienciának jellegét módosítja, miért is azt érdekesnek tartottuk főlemlíteni.”

„(Az egyetemi ifjúság tüntetése) A ma estére előre bejelentett nagygyűlésre nagy tömegben jelent meg az ifjúság. Az egyetemi dékánok és az egyes tanárok egész nap lázas tevékenységet fejtettek ki, hogy az ifjúságot a tüntetésről lebeszéljék, ami az orvosi karnál

részben sikerül is. A gyűlés nagymérvű éljen zaj kíséretében vette kezdetét s a jegyzőkönyv felolvasása közben több helyről félbeszakító közbeszólások hangzottak, ami az elnököt annak kijelentésére hívta, hogy az egyetemi polgárok viseljék magukat csöndesen s így kitűnjenek azok, kik „szegődtetve” vannak a gyűlés megzavarására.

A jegyzőkönyv felolvasása után nagy tetszéssel szólottak Szűcs és Lukács, ajánlván a fáklyászene megtartását, ami zajosan helyeseltetett. Szűcs főlemlíté, hogy némelyek attól tartanak, hogy az orosz consulnak macskazene fog rendeztetni, de – úgy mond – az ifjúság műveltsége kizárja e lehetőséget. Történt ellenindítvány is, mely a fáklyászene elhalasztását ajánlja, de nem talált meghallgatásra. Volt, aki meg akarta zavarni a gyűlést, de kitűnven, hogy az illető nem egyetemi polgár, az kiutasított.

Ezután az elnök Lukács indítványát, mely a fáklyászene mellett szól, szavazásra teszi fel, s az leírhatatlan lelkesedés közepett egyhangúlag elfogadtatott. Erre az elnök a gyülekezethez a kecskeméti jogakadémiától beküldött üdvözlő sürgönyt olvassa fel nagy éljenzés közt. Továbbá az ismert bécsi sürgöny ügyét terjeszti elő s felolvassa a letiltást okadatoló távirtdai egyezmény 7-ik §-át a hallgatók nagy derűltége mellett. Erre nézve Tóth Béla bölcsész azt ajánlja, hogy folyamodjanak az országgyűléshez, előterjesztvén, hogy egy táviratot, melyet a magyar kir. tisztviselők elfogadnak, az osztrák állami tisztviselők, mint állam ellenest lefoglalnak. Az országgyűléshez intézendő kérvény elfogadtatott.

Egy felszólamlónak az az indítványa, hogy Vámbéry kéressék fel a török conzol előtt tartandó török beszédre, nem fogadtatott el. Ezután még elnök a pénztár állapotát hozza elő, azt kedvezőnek jelezvén, de további adományokat kér. [...]

Pesti Napló / 1876. október 24. / 255. sz.

„Az EGYETEMI IFJÚSÁG TÜNTETÉSÉRŐL fentebb jelentjük, hogy azt az egyetemi tanács betiltja. Ma d. u. 3 órakor az egyetem rectora magához hivatá a *60-as bizottság* tagjait, előadta nekik, hogy rosszul értelmezik a miniszterelnök szavait, mert a miniszterelnök határozottan rosszalja a tüntetést. Előterjeszté ezután, hogy a fáklyászene ellentüntetésekre ad alkalmat, így a zágrábi „*Ozbor*” már is felhívja a zágrábi egyetemi ifjúságot, hogy feleletül a budapesti tüntetésre demonstráljon a rájuk mellett. A rector előadta végül azt is, hogy az eljárás törvénytelen, mert az egyetemből a politikai agitációk tűzhelyét alkotja, s felhívja az ifjakat, hogy álljanak el tervüktől mielőtt erre nézve az egyetemi tanács határozná. Az ifjak, kiknek nevében Szűcs joghallgató szólt, kijelenték, hogy tervökkel nem hagynak fel. Ezután a bizottság gyűlést tartott, melyen a válaszmányból kitöröltettek, akik kilépni akartak s több bejelentés történt. Felolvastattak a Kecskemétről és Palánkáról érkezett sürgönyök, melyek helyeslik a tüntetést. Palánkáról az ottani magyar egyetel sürgönyözött s az egyetel tagjainak az „*ellenséges elemek között élő hazafiaknak*” az ifjúság jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott. Ezután megjelent a bizottság előtt Endrey Gyula az egri joghallgatók segélyegyletének elnöke és azok nevében csatlakozásukat fejezte ki.

Azután Lukács Gyula tett jelentést a török főkonzulnál tett látogatásának eredményéről, mely szerint kimondhatatlan örömet idézett elő a török konzulátusban az ifjúság terve és azon kérésre, hogy lakása helyett az *Európá*-ban fogadná el a menetet, a consul kijelenté, hogy ezen célra gróf Károlyi Ede palotáját följánlotta. Azon kósza hírt pedig, mintha a tüntetést nem fogadná el, a consul határozottan megczáfolta. Azon kérdésre továbbá, ha vajon nem tartanák-e czélszerűnek az ifjúság proclamatióját hiteles fordításban a török lapoknak megküldeni, a consul kijelenté, hogy ez mind szükségtelen; a török lapok a legapróbb eseményekről tudósítatnak s a sürgönyzés e tekintetben csaknem szakadatlanul foly. Annak idejében ő egy néhány török lap példányait is átnyújtandja, hogy meggyőződést szerezzen az ifjúság magának, azon minden képzelmet felülmúló lelkesedésről, mely most a török fővárosban a magyar nemzet iránt uralkodik. Lukács közleményeit nagy meglepéssel vette a bizottmány és egy 6 tagú küldöttséget választott meg, mely holnap a török konzulnál tisztelegni fog és a tartandó magyar beszéd szövegét neki átnyújtandja. Ezen beszédeknek felülvizsgálatára szintén egy bizottmány küldetett ki, valamint a legutolsó nagygyűlés alkalmával az elkobzott sürgöny érdekében az országgyűléshez terjesztendő panasz elkészítésére is bizottmányt választottak. Végül felemlítjük, hogy a *jogi-kari dékán* megkeresett minket, hogy teljesen alaptalannak nyilvánítsuk ki azon lapunkban megjelent közlést, hogy ő az ifjúságnak azt mondta volna, hogy „ott fenn” rokonszenvvel fogadják e tüntetést.”

Pesti Napló / 1876. október 24. / 255. sz.

„A BUDAPESTI TÜNTETÉSEK ma este nagyobb arányokat öltöttek. Az utczákon az esti órákban nagyobb csoportosulások történtek, lovas és gyalogdarabontokkal van elárasztva az egész főváros s a megyeház udvarán s a kaszárnyákban nagyszámú katonaság áll fegyverkezésen. Legnagyobb a nép csoportosulása a „*Komló*” előtt, a Hatvani utca sarkán és az Ősz-utca bejáratainál. E helyeken a nép s a darabontok egymással farkasszemet néznek s tán éjfélig is pozitúrában maradnak. A csoportok csöndesek s csak itt-ott hangoztatják, hogy a fáklyaszene holnap „*csak azért is*” megtartatik. Elfogatások azonban nem történtek, s a fővárosi közönség érettségéről tesz bizonyosságot, hogy bár az uszítás nem hiányzott, s a kifejtett nagy rendőri apparátus az összeütközést provokálta, semmi nagyobb baj nem történt. A mai délután és az est folyamának eseményeiről a következő tudósítást vesszük:

„A rendőrségi tilalom a fáklyásmenet ügyében a délután folyamán kézbesített a *60-as bizottságnak*, mely eltiltási indokul az egyetemi tanulmányi és fegyelmi 102. §-át hozza fel. (Ezen 102. § az ifjúságnak minden az egyetem körén belül megnyilvánuló politikai actiókat eltilt.) A tilalom vétele után rögtön összeült a *60-as bizottmány* s zárt gyűlést tartott a további teendők iránt. Mindenekelőtt pedig kebeléből egy öttagú bizottmányt küldött ki Tisza Kálmánhoz, egy másodikat pedig Jókai Mórhoz. A miniszterelnök a küldöttséget öt óra körül fogadta. Itt Lukács Gyula a *60-as bizottmánynak* a rendőri határozatra

vonatkozó felfolyamodását átnyújtotta, megjegyezvén ezúttal, hogy az ifjúság e lépést törvényes helyzetének öntudatában s azon miniszterelnöki kijelentés alapján teszi, hogy a kellő formalitások megtartása mellett megtartandó tüntetés nem akadályozható. Kéri tehát a miniszterelnököt, kinek jogában áll intézkedni, hogy a tüntetést engedné meg. Erre a miniszterelnök kijelenté, hogy a felfolyamodás útja nem ez, hanem a kapitányság, de indíttatva érzi magát jelen esetben azt közvetlen elfogadni, s a kapitányságnak véleményezésre kiadni.

A miniszterelnök ezután élesebben szólt. Kijelenté, hogy barátságos beszélgetést folytatott a múltkor az ifjúsággal, de süket fülekre talált. Most már tehát a törvény egész szigorát alkalmazza a tüntetők ellen. Jogokról beszéltek, de ha valakinek joga van szivarra gyújtani, ebből nem következik, hogy joga van az egész házat meggyújtani. Ő nem tűrheti, hogy Magyarország Szerbia színvonalára süllyedjen és a kormány háta mögött idegen konzuloknak meg nem engedett demonstrációk történjenek. A törvényeknek mindenki engedelmeskedni tartozik, s ő a törvényt erélyesen fogja megvédeni. A miniszterelnök befejezvén beszédét, a teremben hagyta a küldöttséget s eltávozott. Elképzelhető, hogy a küldöttség mennyire elképedt. Az ifjúság másik küldöttsége, mely Jókai Mórnál járt, Jókai által a legszívélyesebben fogadtatott, a küldöttség szólója az ifjúság mély hálájának adott kifejezést azon lelkes szavakért, melyekkel Jókai az ifjúság mozgalmát védelme alá vette. Jókai erre kifejezi az ifjúság iránti meleg vonzalmát és az örömét, hogy az ifjúság őt felkereste, különben neki is szándéka volt meglátogatni a 60-as bizottságot. Ő nem helyesli a tüntetést, eltekintve a különféle oportunitási okoktól, már csak azért sem, mert elszigetelten nyilvánul. Az egyedüllét érzetét constatalni a lehető hátrányos. Elmondta aztán, hogy a nagy politika titkai a tömeg elől elrejtve: de ő azt mondhatja saját értesülései után, hogy teljesen meg van nyugtatva a kormány álláspontja tekintetében.

Ismételve kérte az ifjúságot, hogy tegye el lelkesedését más időkre, meglehet, hogy ő akkor. Ősz feje daczára együtt fog küzdeni az ifjúsággal. A küldöttség láthatólag meghatva távozott Jókaitól, kit azért is keresett föl, hogy eszközölné ki a kormánynál a fáklyásmenet megengedését. E közben a hatvanas bizottság tartotta ülését. Ez ülést a rendőrség betiltá, s az ülés helyét a komlókertet drabantok szállták meg, a megyeház udvarán is fegyveres erő volt központosítva.

A *Komló* előtt volt lóháton Thaisz főkapitány is, ki szétoszlásra hívta fel az összejötteket; a *Komló* vendéglőbe senkit nem bocsátottak. A *hatvanas bizottság* ennek folytán az országúton, a Szabady-féle kávéházban gyűlt össze. A kávéházban nagy számmal voltak jelen az ifjúsághoz nem tartozó elemek is; a kávéház előtt nagy néptömeg gyűlt össze. A bizottság elnöke kijelenté, hogy a tilalom folytán az ifjúság eláll a fáklyás menettől.

Erre a jelenvoltak viharosan hangoztatják, hogy a fáklyásmenetet meg kell tartani. És számos épp most érkezett sürgönyt mutatnak fel, melyekben az ifjúság tüntetése iránti rokonszenv nyer kifejezést. Egerből három ily sürgöny érkezett. Egy ismeretlen egyén az elnök felé tolong s kezében magasra tartva egy ötvenes bankjegyet azt kiáltja: „A

fáklyásmenet költségeire!” Erre zajosan megharsan az éljen, idegen szónokok szólnak az összegyűltekhöz, az egyetemi ifjúság visszavonul s nem vezére többé a botrányos jeleneteknek, melyek következnek.

Egy valami azt kiáltotta: ”Meg kell tartani a fáklyásmenetet még ha lőnek is.” Hasonló egyéb kiáltások történtek, melyeket zajos tetszéssel fogadtak. Verhovay Gyula egy asztalra áll s dühös beszédet mond a kormány ellen. A *60-as bizottság* mind e jelenetektől visszavonult s midőn az izgatott tömeg eloszlott, azonnal gyűlést tartott s ebben kijelenté, hogy tiltakozik a történetek ellen s visszautasít azokért minden felelősséget. A *60-as bizottság* utolsó tette az volt, hogy üdvözlő sürgönyt fogalmazott Midhat pasához s elhatározta, hogy a török sebesülteknek javára adja át a fáklyásmenetre összegyűlt pénzt.

Viharos jelenetek közben valaki elkiáltja magát: Menjünk Jókaihoz! Mint az ily alkalmakkor történni szokott, a kiáltás viharos visszhangot keltett s az óriási tömeg a *Szabady*-féle kávéházból s az e kávéház előtti térről a Stáció-utca felé vonult, ahol Jókai lakik. Sokan megemlékeztek arról, hogy Jókai ma reggeli cikkében azt írta, hogy a mozgalmat senki el nem tilthatja. A beláthatatlan nagy menet, mely az országúton végighömpölygött, énekelni kezdett. Énekelték a *Szózatot* is a *Hymnust*. Rendőrök mindenfelől mutatkoztak, de nem állhattak ellen a roppant tömeg áradatának s helyeselnünk kell a főkapitány tapintatát, ki katonai erőt nem alkalmazott, mert ez esetben könnyen nagy szerencsétlenség történhetett volna. A tömeg előre haladván a Stáció-utcában találkozott Jókaival, ki éppen hazakocsizott. A kiáltásokra Jókai kiszállt kocsijából a tömeghez csatlakozott s annak élén ment saját házáig. Ide érve „egy a népből” (senki sem tudta a nevét) beszédet mondott Jókaihoz felhíván, hogy pártolja a tüntetést. Jókai körülbelül a következőket felelt: Az ifjúság e tüntetését a hazafiságnak tulajdonítja s örvend, hogy a fiatalságból nem halt ki a hazafiúi szeretet. De például felhossa a német fiatalságot, mely csöndben képes végezni nagy tetteket. Kéri a fiatalságot fogadja el az ő 52 éves baráti tanácsát s álljon el e zajos tüntetéstől. Nem azért, mert a hatóság betiltotta, azért sem, mert vannak sokan, akik nem helyeslik, hanem azért, mert a mai nap csak csöndben lehet nagy tetteket végbe vinni. A tömeg erre ezt kiáltá: „*A fáklyásmenetet megtartjuk*” A zaj lecsöndesült s ugyanaz, ki Jókai-hoz az első beszédet tartá, most ismét felszólalt, és Tisza Kálmánt emlegeté, aki vasárnapon azt mondá, hogy a fáklyásmenetet megtartani szabad. Jókai erre szenvedélyesen közbeszól: „*Megtiltom Önnek, hogy Tisza nevét emlegetse.*” Az illető szónok erre így válaszolt: „*Abcug Jókai!*” A tömeg viharosan ismétlé: „*Abcug Jókai!*” Jókai erre házába ment és becsapta a kaput s a tömeg folytonos kiáltások között visszafelé tódult. Az Ősz utca felé tartottak, ahol a török konzul lakik, de ezen utcát a lovas drabantok egész sora elzárta a nép előtt. A darabantok a tömeg közé tolulván az szétoszlott, de egyes csoportosulások éjfélig történtek s az utcákon hullámszik a nép. A főbb utcákat megszállva tartja a rendőrség, s a népet szétoszlásra hívja fel. (Éj 11 óra tájban a főváros csendes, erős őrzéstartók lépik el az utcákat.”

Pesti Napló / 1876. október 27. / 258. sz.

„A BUDAPESTI TŰNTETÉSEK ma ismétlődtek, de sokkal csekélyebb mérvűek voltak, mint a tegnapiak. Az egyes utcákon csoportosult a nép s a Szabady-kávéház előtt, ahol az ifjúság 60-as bizottsága ülésezett. A csoportokat eloszlatták a drabantok, az említett kávéházat pedig bezáratá a főkapitány. A sugárúton nagyarányú elővigyázati intézkedések tétettek, hogy az orosz konzul lakása előtt állítólag tervezett tüntetések meggátoltassanak, de ilyesmi egyáltalában nem kísértettek meg s ezeknek tervéről sem tudott senki semmit. Fölemlíthetjük még, hogy az ifjúságnak a min. elnöknek átadott felfolyamodása elutasított; s hogy a budapesti távírdai hivatal cenzurát gyakorol a tegnapi eseményekről feladni szándékolt táviratok felett, s egy ily távirat elküldését visszautasítja.

Az ifjúság 60-as bizottsága a mai ülésein a következő nyilatkozatokban állapodott meg, melyekkel e bizottság működése befejezettnek tekinthető:

I. Nyilatkozat. Az egyetemi ifjúság kebeléből alakult 60-as bizottság:

a, tekintettel arra, hogy a nagyméltóságú belügyminiszter úr 1875. év mártius havában a szabadelvű-párt megalakulása alkalmából az egyetemi ifjúság által a kormánynak rendezett fáklyásmenet megtartásakor az ifjúsághoz mondott beszédében következőleg nyilatkozott:

„[...] Hogy a fiatalság ily percekben, midőn a hazának oly fontos érdekeiről van szó – nem tud hallgatni, az nemcsak természetes, de ha hallgatni tudna, igen szomorú volna.

b) tekintettel arra, hogy az egyetemi ifjúság, midőn a keleti kérdésben belügyminiszter úr fentebb idézett szavai szerint járt el és nem tudott hallgatni ott, ahol a hazu közvéleménye szólani parancsolt, s folyó hó 22.-én nála megjelent küldöttségünknek kijelentette, hogy habár a jelen körülmények között az ifjúság tüntetését helyesnek nem tartja, de ha az törvényes korlátok között történik, azt betiltani sem joga, sem oka nincs.

c) végre tekintettel arra, hogy Magyarország első publicistáinak egyike Jókai Mór a „Hon” 205. számában következőleg nyilatkozott: „Míg a tüntetők a törvény korlátai között maradnak, addig se bíróság, se rendőrség dolgukba nem avatkozhatik” továbbá „Ha a budapesti egyetemi ifjúság Törökország iránti hálaadóját le akarja róni e kegyeletes szándékában őt senki nem gátolhatja. A hazu közvéleménye elé terjesztve az ügyet, az ifjúság nevében bátorozottan tiltakozik e törvénytelen és erőszakos meggátlás ellen s a két egyetem ifjúsága nevében kijelenti, hogy az ifjúság utat és módot fog találni, hogy Törökországba való rokonszenvét praegnans kifejezésre juttassa.

Kelt Budapesten, 1876. oct. 25.-én. Az egyetemi ifjúság nevében Szűts Gyula elnök, Soós Jenő alelnök, Sír József jegyző.

II. A két egyetem polgáraihoz!

Alulírott bizottság értesíti a két egyetem polgárai, miszerint:

1. Tekintettel a reánk gyakorlott erőszakos nyomásra, a budapesti cs. török consulnak adandó fáklyásmenetet kedvezőbb időkre elhalasztjuk, de annak megtartásáról semmi szűn alatt le nem mondunk.

2. addig is, míg a tüntetés ily alakban megtörténhetik, értesítjük a két egyetem polgárait, hogy Törökország iránti rokonszenvünknek a következő módokon adunk kifejezést: a) Küldöttségileg fogunk tisztelni a cs. török consulnál. b) Tömeges gyűjtéseket rendezünk a török sebesültek részére. c) hangversennyel egybekötött társas estélyt rendezünk, melynek tiszta jövedelme a török sebesültek javára fog fordíttatni. d) A magyar és külföldi lapokban egy nyilatkozattal tesszük közzé Törökország iránti rokonszenvünket. Egyetemi polgárok! Kérjük Önöket, nyugodjanak meg, Önök tartsák fenn az egyetem méltóságát, őrizkedjenek minden kicsinyes tüntetéstől, mely csak is az általunk, oly melegen felkarolt ügy ártalmára lenne, másrészt biztosítjuk Önöket, hogy a hatvanas bizottság mindent el fog követni elveink és jogaink megőrzésére. Budapest, 1876. oct. 26. A hatvanas bizottság nevében, Szűts Gyula elnök, Lukács Gyula pénztárnok, Soós Jenő alelnök.

Pesti Napló / 1876. október 28. / 259. sz.

„A TÜNTETÉSEK BUDAPESTEN MA VÉGET ÉRTEK. Az ifjúság bizottságához, mely este gyűlést tartott, ismét több sürgöny érkezett, mely rokonszenvet jelent ki, így a selmeczi s n. váradi akadémiák részéről. Lukács és Soós urak előadták, hogy a főkapitányság által ma megidézve voltak, és arra lettek figyelmeztetve, hogy a gyűjtések megindításához engedély szükséges. Ennek kieszközlésére, a felhívás szerkesztésére stb. bizottságok választottak. A török sebesültek javára adományokat gyűjtő bizottmány az egyetemi épületben fog ülésezni.”

„JÓKAY MÓR a szerdán este történt tüntetésekből való részvételéről ma nyilatkozatot közöl, amely, a mennyiben alaptalannak nyilvánítja az összes lapok által közölt állítást, hogy Jókaira saját háza előtt, az ott volt tömeg részéről becsmérő felkiáltások hallatszottak szükségképen azon hiedelmet kelti fel, hogy ama kiáltások akkor hangzottak, midőn Jókai már házába lépett, és így ő azokat nem hallhatta. Jókai nyilatkozatának lényeges része így hangzik:

Midőn beszédemet végeztem, egy fiatal szónok, ki mellettem állt, ezt mondá válaszul:

„mi magunk is törvényeket ismerők és tisztelők vagyunk, semmit nem teszünk, ami a törvényes rendbe ütközik, s minthogy a kormány a fáklyás-zenét betiltotta ...” Erre szóltam közbe; „ne azt mondjuk, hogy mert a kormány betiltotta, hanem mert a józan házaszeretet tanácsolja.” És ebből csinálták laptársaim azt a nevezetes párbeszédet, hogy egy szónok Tiszát megtámadta, és én közbedörögtem: „Megfíltom önnek Tisza nevét ajkaira venni.” Amire aztán a mellettem álló szónok azt kiáltotta abcug Jókai. Mindebből egy szó sem igaz; az a bolond ötletet

valami desperadus népszínműíró gondolta ki, s használja föl nem bánom a színpadon, de ne adja az én számba, se annak az okos fiatalembernek a szájába, aki igen lelkesülten és mívelt emberhez illő módon beszélt. A szónok válaszát csendesén végigvártam, utána a körülállóktól azt kérdeztem, hogy meg vannak-e nyugodva abban, amit tőlem hallottak? Azt felelték: „meg!” Ekkor azt kérdeztem tőlük, kiket képviselnek önök itt? Azt válaszolta: „Mi, akik ön körül állunk, a hatvanas bizottság tagjai vagyunk.” Azzal kezdet szorítottunk és szépen búcsút vettünk egymástól, minden kapubeccsapás nélkül. Ez a tegnapi események velem kapcsolatba hozott részének valóságos története.[...]

Pesti Napló / 1876. október 29. / 260. sz.

„ADAT AZ IRODALMI TISZTESSÉGHEZ” Ezen cím alatt közli azt a „Hon”, hogy mi Márkus József joghallgató nyilatkozatát nem vettük fel. [...] Márkus úr az a joghallgató, ki szerdán este, Jókai háza előtt, beszédet intézett Jókaihoz. E jelenetet Márkus így beszéli el:

”Határozottan nem áll, mintba Jókai azt mondta volna: „Megtiltom önnek, hogy Tisza Kálmán nevét emlegesse, mire az ifjúság szónoka „Abcug Jókai”-val felelt. Jókai ilyet nem mondott. Jókai midőn beszédemben Tisza Kálmánnak az ifjúsággal szemben követett eljárására tértem át, közbeszólt e szavakkal: „Kérem, ne kritizáljuk a kormány!”, mire én megjegyzést nem téve folytattam beszédemet.” Az újságíró felhívja a figyelmet arra, hogy mindkét fél másként beszéli el az eseményeket, az újság szerint az erős felindulásuk miatt.

A horvát akadémiai ifjúság tüntetést tartott az oszmán birodalom ellen, és a magyar akadémiai ifjúságnak több oka is lehetne a hozzájuk történő csatlakozásra.

Pesti Napló / 1876. október 31. / 261. sz.

„AZ EGYETEMI IFJÚSÁG 60-AS BIZOTTSÁGÁNAK 25 tagú segélygyűjtéssel foglalkozó albizottsága ma este ismét ülést tartott. Ez ülés határozataiként kimondatott, hogy az összes hazai ifjúsághoz felhívás fog küldetni, hogy a török sebesültek részére tőle telhető és lelkesedésének megfelelő pénzbeli segínyt gyűjtsön. E felhívás szerkesztésével Lukács Gy[ula] bizatott meg, s legközelebb ki lesz nyomtatva. Elhatároztatott továbbá, hogy ugyancsak a török sebesültek javára legközelebb hangverseny rendeztetik, amelyen művészek – már többek szíves ígéretét bírja a bizottság – fognak közreműködni. Ezután a 9-es végrehajtó biz. tartott ülést, melyben Udvary F. előadó, a komáromi ifjúság, a „Székesfehérvár és Vidéke” szerkesztőségének üdvözlő táviratait, a debreceni Függetl. Kör választmányának átiratát, valamint a bécsi egyet. ifjúság olvasóköreinek egy nyilatkozatát olvasta fel.

„A BUDAPESTI TÜNTETÉSEK. Az „Alma Mater” című bécsi lap, mely az osztrák főtanodák közlönye a budapesti egyetemi ifjúság tüntetését igen jóakaró és nyugodt hangon beszéli meg. Az erre vonatkozó cikkeiből idézzük a következőket:

„A liberalizmusnak és a haladásnak az ifjúság mindig szilárd barátja volt. Az újkor nagy eszméi a főtanodák köréből indultak ki és a drágán megvásárolt szabadságnak Ausztriában első áldozata egy tanuló volt. Ezért épen nem volt helyén, hogy némely bécsi lap megrohanja a budapesti tanulókat, és őket szidalmazza, csak azért, mert egy nekik nem tetsző tüntetést akartak rendezni. Azon lapok bátran és erősen megtámadhatták volna magát az eszmét, beszélhettek volna tárgyilagosan. De épen nem volt illő, hogy nem tisztelték az akadémiai polgárokat s e tekintetben átlépték a határt. Épen így kevésbé volt helyén megtámadni Tiszát azért, mert az ifjúsággal szemben, mint illetet barátságosan viselte magát, és nem bánt velök úgy, mint bizonyos oldalról szeretnék volna, hogy toladó kérémezőként kitette volna őket az ajtaján. Hogy ezen nézetünk helyes, mutatja néhány igen tekintélyes lap magatartása, melyek épen nem vonják kétségbe az ifjúság azon jogát, hogy politikai tüntetésekből részt vegyen, vagy fáklyászenét rendezzen. És most a budapesti ifjúsághoz szólnunk néhány szót.

Magyarország egyetemi polgárai (s ezt csodálkozva vettük észre) úgy látszik, nem tudják, minő viszonyok vannak a bécsi egyetemen. Pedig tudniuk kellett volna, hogy mennyi párt van itt, melyek a legnagyobb ellentétben állanak egymással, és hogy a bécsi tanulók meglehetősen némák szoktak lenni politikai tekintetben. Fölbívásuknak e két körülménynél fogva nem lehetett sikere. De azt is meg kellett volna fontolnunk, mily kellemetlen izgatottságot fog itt fölbívásuk előidézni. Mindamellett köszönjük a barátilag felénk nyújtott jobbot, noha ez esetben nem foghatunk kezét. Köszönjük, hogy emlékeztettek együvé tartozásunkra és mi, a fiatalok az egyetértés aranyhidját fogjuk felépíteni azon szakadás fölött, mely a monarchia két fele közt támadni készül. És végül még egy szót. A budapesti tanulók felhívása kétségtelenül Bécs összes tanuló ifjúságát illette, s a „Deutsche Leseverein”-nek nem lett volna szabad elmulasztania, hogy a Bécsben levő többi ifjúsági egyletekkel ezen ügyben érintkezésbe lépjen, hogy az adott válasz tényleg a bécsi összes tanulók nézeteit képviselte volna.

Együttal megemlítjük, hogy több bécsi lapban tízennégy egyetemi hallgató a budapesti felhívásra az ismert elutasító választ adván, azt állították, hogy ők az összes egyetemi ifjúság megbízottjai. Hogy azonban ezen urak nem mondtak ezzel igazat, s tényleg megbízás nélkül jártak el, kiténik a fent idézett lapkövetkező soraiból:

„Utolsó órában vesszük azon sajtóságos hírt, hogy egynehány tanuló nélkül, hogy erre a bécsi tanulók által megbízottak volna ezek nevében egy nyilatkozatot tesz közzé a budapesti felhívásra. Eltekintve a rideg, sértő, mondjuk ki egyenesen: a hazafiatlan hangtól (mert szemrehányásoknak most nincs ideje) ballatlan dolog az, hogy egyes tanulók megbízás nélkül merészelnék valamennyi bécsi tanuló nevében nyilatkozni.”

Pesti Napló / 1876. november 3. / 263. sz.

„A PESTI EGYETEMI IFJÚSÁG hatvanas bizottsága ma este a Telegdy-kávéházban gyűlést tartott, [...] az egyes albizottságok jelentései olvastattak fel és a legújabbban érkezett rokonszenvi nyilatkozatok. Így a veszprémi ipar- és kereskedelmi önképző kör és Kozsa Sándor 1848/9-diki honvédtiszt átiratai. Felolvastattak továbbá a Selmeczbányáról

érkezett átírat, amelyben az ottani magyar társas kör kéri a 60-as bizottmányt, jelentené ki hírlapilag, hogy az ottani gyűjtést az említett társaskör és nem az akadémiai kör (melynek tagjai német bursok) indította meg. [...]

„Az „ÍRÓK ÉS MŰVÉSZEK TÁRSASÁGÁNAK” első estélye a „Hungária” szálloda első emeleti dísztermében 1876. nov. 6.-án lesz.

Műsor:

1. a) Magyar tánczok zongorára szerzé: Brahms, b) Török induló, zongorára szerzé: Rubinstein. Két zongorán előadják: Batizfalvy Erzsike, Helvey Irén, Krivácsi Irma, és Ketzer Ida kisasszonyok.
2. A törökök és menekültjeink dr. Erődi Bélától.
3. Török népdalok. Énekhangra alkalmazta s zongorán kíséri Káldy Gyula. Török szöveggel énekl: Ordy Lehel.
4. Szonáta zongorára A-mollban (Adagio, allegro, andante, scherzo, finale) szerzé és előadja: Bertha Sándor
5. a) „Suleika” Mendelsohntól. b) „Persa dal” Rubinsteintől Káldy zongorakíséréte mellett énekl Nádayné Vidmár Katalin.
6. A börziáner” énekes vígjelenet a Csicseri Borstól, Káldy Gyula zongorakísérétevel előadja: Vízváry Gyula.

Az estély kezdete 8 órakor. Az előadásokat társaslakoma követi ...”

Pesti Napló / 1876. november 5. / 265. sz.

„A TÖRÖK SEBESÜLTEK JAVÁRA! A budapesti bizottság engedélyt kapott a gyűjtésre: Az alábbi felhívást bocsátotta ki:

„*A magyar ifjúsághoz: Testvérek!*

A Balkán félsziget szürke szikláit pirosra festé a hősök vére. Élet-halál harcot vív ott két nemzet. Az egyik, melynek hazát adtunk, midőn üldöztetett, megvédtük, midőn megtámadtatott s mely ezért, midőn baráti jobbot nyújtottunk neki, gyilkokkal válaszolt. A másik, mellyel a félreértés következtében századokon át harcolánk, felismerte bennünk a testvérm nemzetet, barátjainul fogadta hőseinket akkor, midőn mindenki elhagyta, mindenki megtagadta a magyart. És azon nemzet, mely irántunk eléggé hálás soha nem lehet, megtámadta azt, mely minket védelmezett. Hónapok óta dúl a véres harcz s a háború borzalmai napról-napra rémesebb alakba jelennek meg. A sebesültek jankiáltásai áthallatszanak a szőke Dunán s a földön, mely Árpád ivadékaiknak lakhelye, nem hallják azt. Az egyik fél, amely visszautasítá barátságunkat, pártfogását kérte szabadságharczunk elnyomóinak, s nem talált süket fülekre, mert a fehértenger partjairól kimondhatatlan mennyiségben bordják a meg nem engedett segílyt is a Timok völgyébe. De a derék török nép elhagyatva is vitézül küzd a veszélyes áramlat ellen. A háború viszontagságai által kimerítve alig bírja még betegeit ápolni. A művelt Európában nincs egyetlen nemzet, mely iparkodnék a szenvedők fájdalmát enyhíteni. Lehetünk-e mi hálátlanok? Megfeledekezhetünk-e

azokról, kik szívükre ölelték hazátlanul bujdosó apáinkat? Nem, a magyar ifjúság ily nyomorult nem volt, s nem is lesz soha! Nem engedi meg azt, hogy az utókor megvesse a magyar nemzetet! Mi összerakjuk filléreinket, míg fillérekből ezrek lesznek, s elküldjük oda, hol segítségért kiált a szenvedő. A zászló, melyet a magyar ifjúság vesz kezébe, nem bukhatik el, s mi megmutatjuk török testvéreinknek, hogy e kalmár időben is tud a magyar áldozni, ha magasztos eszméről van szó. És a magyar ifjúság nem engedheti meg, hogy valaki által megelőztessék, a magyar ifjúság feltékeny e dicsőségre! Testvérek! Szervezkedjétek! Alakuljatok bizottságokká, s aztán indítsátok meg a gyűjtéseket a török sebesültek részére; keressétek fel a koldusok kunyhóját, a gazdagok palotáit; ne legyen falu, puszta, ne legyen viskó, hol gyűjtő ívetekkel meg nem jelentek; rendezzétek táncvigadalmakat, hangversenyeket, sorsjátékokat, amint a viszonyok megengedik. S hogy az összeg impozáns legyen küldjétek hozzáunk (gyűjtő-bizottsági iroda: Zöldfa-utca 30.) s mi azt hírlapilag nyugtázza, eljuttatjuk rendeltetése helyére.

Testvérek! Nem biztatunk, nem lelkesítünk benneteket, hisz eléggé lelkesít szándékunk tisztasága. Tegyetek meg mindent, amit lehet, egy pillanatra se tévesszétek szem elől, hogy ti magyar ifjak vagytok. Budapesten 1876. nov. 2. A budapesti két egyetem ifjúságának nevében: Szűcs Gyula elnök, Soós Jenő alelnök, Lukács Gyula pénztárnok.

„A TÖRÖKÖK A BUDAPESTI TÜNTETÉSEKRŐL. Távirat a Pesti Naplónak Perából. Az Ittebat nevű török lap közli a segélyegylet megalakításának híré: „Más török lapok is constatálják a török és magyar faj egységét, s nagyra becsülik azon előnyt, mely e két nemzet szövetségével és kölcsönös támogatásával jár.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. november 5. / 45. sz.

„A BUDAPESTI EGYETEMI IFJUSÁG TÜNTETÉSE a muszka politika ellen nagy hatást tett mindenütt, természetesen különböző hatást pánszláv körökben és ezek ellenfeleinél. De a legfurcsább dolgok történtek a bécsi egyetemi ifjúság körében. A bécsi német tanulók bizottsága aláírással következő nyilatkozatot intéztek a budapesti egyetemi fiatalsághoz:

*„Bécs német tanulóiba pesti egyesült magyar egyetem-és műegyetemi ifjúsághoz.
Kartársi üdvözlétünk előre bocsátásával!*

Megelégedéssel vettük tudomásul, hogy ti most már, minthogy népeteket veszélyben hiszitek, egyszerre elismeritek a német nép művelődési jelentőségét. Erdélyi törzsszrokonaink iránti eljárások s országokban a német nyelv következetes üldözése azonban sohasem bírja velünk elfeledtetni, mennyire merev ellentétben vannak mai szavaitok tetteitekkel. Ép oly kevésbé őszintének tűnik föl előttünk a ti szátokból különösen hangzó hivatkozás az „osztatlan összbirodalom”-ért való érzelmeinkre. Ha meg is engednők, hogy szláv törekvések késő időkben a mi biztonságunkat is fenyegethetnék, még sem hisszük, hogy a veszély, mely titeket magyarokat ez oldalról fenyeget, hasonló módon lebegne a nagy német nemzet fölött is. Ennélfogva az elhasznált rémkép előhozása nem képes minket oly mértékben megzavarni, hogy mi a „vitész török” népben a „civilizáció képviselőjét” és egy „testvérnépet” lássunk.

Részvenő komolysággal nézzük a véres színhátékot, mely előttünk folyik, de szükségtelen segély után széttekinünk, mely magunknak a biztosság megnyugtató öntudatát megszeresszük. Sőt inkább bíznunk a német nemzet dicső múltja s jelenében.

Bécs, október, 1876. A bizottság. (Tizennégy aláírás)

Ezen famosus nyilatkozat – hogy a lehető leggyöngédebben nevezzük – eléggé tanúsítja, hogy mennyire nem értik a magyar ifjúság tüntetésének jellegét Bécsben. Mindenesetre azonban igen érdekes azt tudni, hogy e 14 ifjú s köztük Bondy Seraphin jogász és Wohlschlager Péter technikus aláírásával ellátott bizottsági nyilatkozat költött dolog s nemcsak a bécsi ifjúság nézetét nem fejezi ki, de aligha valaki másét, mint 14 hetvenkedő fráterét.” (713. p.)

Pesti Napló / 1876. november 7. / 266. sz.

„A MOSZKVAI EGYETEMI HALLGATÓK az „Ind[e]pendence. B[el]ge” szerint a budapesti ifjúság 60-as bizottságának elnökéhez következő táviratot intéztek:

„Ha igaz, hogy a pesti tanulók a polgárosodás nevében Törökország iránti rokonszenvűeknek bátorkodtak kifejezést adni, úgy mi, a moszkvai egyetem tanulói az egész emberiséggel közös érzelmektől, s nemcsak nemzetiségi törekvésektől vezéreltetve, kötelességünknek tartjuk megvetésünket kifejezni irántok, mint a barbárság, a kegyetlenség és az elnyomás párthívei iránt, mint a szabadság, s a humanizmus ügyének árulói iránt, mely ügynek minden egyetem, minden ország, minden nép tudománya hivatászerűen szolgálni köteles.”

E távirat Moszkvában mindenesetre feladatott, de hogy megérkezett-e rendeltetése helyére, az még bizonytalan.

A bécsi birodalmi tanács keleti politikája kapcsán idézi Dr. Wosnjak képviselő:

„[...] Ausztria- Magyarországnak rögtön erőlyesen fel kellett volna lépnie az elfajult török elem ellen, Oroszországgal közösen kellett volna fellépnie. De e helyett Ausztria- Magyarország nyíltan a török barátjának nyilvánította magát, és a déli határon a törökországi szlávok közt új ellenségeket szerzett magának. Hiábavaló kísérlet volna Törökország integritását fenntartani; Törökországnak ki kell mennie Európából. A déli határokon új culturállamok fognak keletkezni, bármennyire is szabódik is ez ellen.” Ausztriát kétszínű politikával vádolja meg. Fanderlik morva képviselő egyenesen felteszi a kérdést: „Hát azt hiszik önök, hogy osztrák-szláv katonák verekedni fognak orosz testvéreikkel?”

Pesti Napló / 1876. november 7. / 266. sz.

„A HORVÁT TANULÓKKAL Mileticsék nincsenek megelégedve. Az újvidéki „Zasztana” ugyanis a zágrábi tanulóknak a budapesti fiatalság mozgalma alkalmából annak idejében ismertetett nyilatkozatát közölvén, azt a maga részéről a következőképen commentálja:

„Megkaptuk a zágrábi horvát ifjak nyilatkozatát. Nekik a mai válságos időben a boszniai és hercegovinai testvérekért – úgy látszik – nincs egyéb áldozni valójuk, mint üres szavak, melyekből a sorok között az ő politikai éretlenségük is kiolvasható.”

Pesti Napló / 1876. november 11. / 270. sz.

„A BUDAPESTI EGYETEMI IFJÚSÁG A 60-as bizottság ma este gyűlést tartott, melyben az ismeretes kardügy hozatott elő. A kard, bár utólagosan a hüvely díszítése ezüstözésnek tűnt ki, az eszközölt véleményezések szerint nem felel meg a kitűzött célznak, s ezért a bizottság még a napokban fog egy magyar díszkard beszerzéséről gondoskodni. A bizottsághoz újabban is érkeztek csatlakozási és rokonszenvi nyilatkozatok. Többek között Rudnyánszky úr egy nyilatkozatot küldött be, hogy a moszkvai egyetemi ifjúság sürgönyére válaszolva, azt az *Independence* Belgenek beküldjék oly magyarázat kíséretében, hogy ha a kérdéses sürgöny az ifjúságnak kézbesítették, a bemutatott nyilatkozat fog válaszkép küldetni. Nagy tetszést idézett elő a *bécsi egyetem és műegyetem* közel 200 magyar hallgatójának aláírásával ellátott lelkes részvét- és csatlakozási nyilatkozata, úgy szintén 60 batonyai polgár, a selmeczi általános társas kör, a kassai gazdasági tanintézet és a pozsonyi akadémiai társas kör részéről érkezett hasonló nyilatkozatok.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. november 12. / 46. sz.

„DÍSZKARD ABDUL-KERIM SZÁMÁRA. A fővárosunkban időző báró Baldácsy Antal értesíté az ifjúságot, hogy e célra egy történeti emlékü drága török kardot szívesen átenged. Egy damasczén pengét, mely az utolsó budai parancsnoké, Abdi pasáé volt valaha. Méltó hüvelyt hozzá az egyetemi ifjúság fog csináltatni. Ifjak küldöttsége ment szombaton a „Nemzeti Szállodába, megköszönni a báró ez ajánlatát, ki örömmel üdvözölte a fiatalokat a hazafias és lelkes mozgalomért. A küldöttség, mely a díszkardot át fogja nyújtani a győztes török hadvezérnek bizonyára úgy lesz összeállítva, hogy külsőleg is, szemre, főre képviselje a magyar ifjúság erőteljességét. E küldöttség lelkes fogadtatásban fog részesülni s Viddinben egyre arról beszélnek, hogy mint viszonozzák a magyarok rokonszenvét. A hajót, amelyen a küldöttek megérkeznek, az egész lakosság fogja üdvözölni. Aztán a basa vendégei lesznek s díszkíséretet adnak melléjük Nis-ig vagy Alexináczig, ahol lesz – újabb hírek szerint - Abdul-Kerim főhadiszállása a fegyverszünet alatt. Legközelebb több ezer szofta és másféle török nagy szerenádot adtak Klapka tábornoknak a fogadó előtt ahol lakik; e tüntetést eleinte a rendőrség megakadályozta, s csak egy iratot nyújthattak át neki, megköszönve a magyarok rokonszenvét. Klapka különben

nemcsak mint hazafi, hanem mint jeles tábornok is megérdemli a törökök tiszteletét. Előre megírta ő, hogy Szerbia leveretésének kulcsa Djunisz. Ezt a török hadvezérlet nem tartotta valósnak, de később rájött s az eredmények igazolták a régi honvédtábornokot. Tegnap a miniszterelnöknél voltak az ifjúság küldöttjei, hogy a Törökországba utazásra engedélyt eszközölhessenek. Az átnyújtandó díszkardot a szakértők tizenhétezer forintra becsülik.” (729-730. p.)

„ABDUL-KERIM BASÁRÓL a következőket olvassuk: A generalissimus – *szerdar ekrem* – a legmagasabb katonai rang Törökországban, s Omer basa halála óta nem volt betöltve. Abdul-Kerim Tshipán nevű jószágon született Drinápoly mellett, most 71 éves. Magas alakja csak kissé hízott el az utolsó években, mindamellett magas korához képest elég rugékony és erőteljes. Keveset beszél és csak törökül és németül.[...] Az európai tanulmányokat nem feledte el, habár eltörökösödött. Abdul-Kerim nagyon tiszteletre méltó jellemmel bír, igen jó szívű és jóakarátú. A basi-bozokok által véghezvitt rémtettek végtelen fölháborították, és nem nyugodott, míg ezek el nem hagyták táborát. Rendes sorcsapatja közt erős fegyelmet tart. A haditerveket tábornoki főnökével Ferik Nedsib basával egyetemben szokta elkészíteni. Azok kivételét azonban egészen Achmed Ejubra bízva, kit ennél fogva a hadsereg tényleges parancsnokának lehet tekinteni. Augusztus 25.-ig Abdul Kerim személyesen parancsnokolt a csatatéren. Azóta zöld sátorában marad, tanulmányozva a térképeket és ordonance tisztjei által onnét küldi parancsait a táborba.” (731. p.)

Pesti Napló / 1876. november 14. / 272. sz.

„A TÖRÖK SAJTÓ MAGYARORSZÁGRÓL A „*Vakif*” török félhivatalos lap ma Budapestre érkezett a lap élén közli azon távsürgönyt, melyet a budapesti egyetemi hallgatók Midhat pasához intéztek, és részletesen ismerteti a magyar egyetemi ifjúság küldöttsége és Tisza miniszterelnök közt folytatott beszélgetést.”

Pesti Napló / 1876. november 15. / 273. sz.

Címlapon: „*A törökök felirata a magyar nemzethez*” – november 14. A konstantinápolyi *Turquie* november 10.-ki számára hivatkozva a *Pesti Napló* a következőket közli: „Stambul egy 25 tagból álló küldöttsége, melyhez nagy közönség, és szintúgy a császári katonai és orvosi tanodák ifjúsága csatlakozott, szerdán, török időszámítás szerint 10 óra körül, megjelent s „*Hotel de Bysance*”-ban, hol Klapka tábornok lakik. E küldöttség és kísérete a török nép rokonszenvét és köszönetét akarta kifejezni azon részvétért és érdeklődésért a hírneves magyar hazafi előtt, melyet Magyarország a török birodalom iránt, ennek válságos helyzetében, folyton tanúsít.

Klapka tábornok a küldöttséget a szálloda nagytermében fogadta. A küldöttség elnöke Sefket pasa, hadosztályparancsnok, egy vörös és zöldszerű aranydíszítésű kötésbe foglalt feliratot nyújtott át a tábornoknak. A felirat szövege a következő:

„Komárom vára védőjének, Klapka tábornoknak, a nemes magyarok képviselőjének.

Tábornok!

Fogadd a tisztelet és a rokonszenv nyilvánulását részünkről, melyet valamennyien tanúsítunk személyed iránt.

Légy üdvözölve falaink között és házaink körében, melyek mindig nyitva állanak előtted, ép úgy, mint szívünk.

Ha visszatérsz Magyarországra, mondd meg a magyar nemzetnek, melynek ifjúsága csak imént tisztelt meg bennünket, hogy az oszmánlik népe (bármit mondjanak is rágalmaszó ellenségei) megőrizte szívében amaz ősi erőt és erényeket, melyek azt hajdan kitüntették s melyekkel ti is méltán dicsekedhettek. Mi ép úgy, mint ti, nem vénültünk meg, hanem fiatal nép vagyunk, melynek csak főnökeit megbízták el a kelet-római (vagy bizánczi) uralom bűnei. De felébredtünk, s ma erősek és szabadok vagyunk.

Méltó uralkodónk van, hogy kormányozzon bennünket, és hős katonáink máris megadták a feleletet azoknak, akik azt hirdették rólunk, hogy meghalt nép vagyunk. És ha el fog érkezni a nemzet fellépésének nagy napja a harcban, melyet vívni fogunk százados és perfid ellenünkekkel, még inkább meg fogjuk mutatni, hogy nem korcsosodtunk el.

Ti és mi oszmánlik, vagyunk a letelepedők utolsó csoportja Európában. Ezer éve annak, hogy ti a Fekete tenger északi részéről ide megérkeztetek; míg mi megkerülhén ugyanezen tengert és a Kaukázust délről, behatoltunk Anatóliába, hol Bagdadnak, a kalifák székhelyének szomszédsága, muzulmánokká tett bennünket.

De ezer év előtt együtt éltünk Ázsiában, mint szomszédok és fajrokonok; Attila népe szövetségének együtt képeztük egy részét.

Az erkölcsök, jellem és nyelv bizonyítja közös eredetünket.

A háborúk, melyeket egymás ellen néhány évszázad előtt folytattunk a Duna birtoklásáért (mely háborúk nagy dicsőséget és nagy veszteséget hoztak mindkettőnknek) nem akadályoznak meg bennünket abban, hogy kölcsönösen becsüljük egymást. Sőt ellenkezőleg, Midőn, mint bódítók nyomultunk is be országotokba, nem követtük a mongolok példáját, kik bennünket megelőzték; s a történelem igazolja, s a történelem igazolja, hogy több évszázadon át tiszteletben tartottuk szabadságaitokat.

Magyar testvérek! A mongol ismét vissza akar térni, mintán szláv álarczat öltött, s mindkettőnket egyaránt fenyeget.

Azért a mi Balkánjaink és a ti Kárpátjaitok csúcsairól, a Duna partjai fölött, melyeket a természet jelölt ki mindkettőnk védelmére, nyújtuk ki egymás felé karunkat, szorítsunk baráti kezét. Ki szakíthatná szét, bár erővel is, e két kezét?

Németország, melynek számára biztosítjuk a kereskedelemnek nagy keleti útját, jóakarólag fog tekinteni ránk; és a jövő igez Slaviaja, (a békés és nem bódító Slavia, melynek súlypontja Kien), reményt fog táplálni jövője iránt.

Európa meg lesz szabadítva azon irtózatoss tebertől, mely körülbelül egy százada nehezedik reá, s a béke munkáira használhatja fel azon három millió embert, kiket most nyakig fegyverben tart.

A mi szövetségünket, ha szükségünk lesz reá, hatalmas erők támogatják.

Ama 250 millió mohamedán nevében, kiknek nagy érdekeit vagyunk hivatva képviselni, megnyitnók és kitárnók Konstantinápoly kapuit a nemzetközi gyűléseknek, hogy szabályozzák azon viszonyokat, melyek hivatva lesznek szorosabban egymással összefűzni a fehér színű és egy Istent hívő nemzeteket.

Magyar testvérek! Fogadjátok jobbnakat, mely mindig őszinte és loyális vala.

S ha ez megtörténik, a mi nemzetgyűlésünk, mely nemsokára meg fog nyílni, e nyilatkozattal üdvözölheti a világot:

A keleti kérdés meg van oldva!

Üdvözlés és barátság a nemes magyaroknak!

Üdvözlés Klapka tábornoknak!

Konstantinápoly tíz ezerénél is több előkelő oszmáninak képviselői, e város majd összes részeinek megbízásából.”

Klapka tábornok meghatva köszönte meg a személye és hazája iránt megnyilvánult e rokonszenvet és megtiszteltetést, és körülbelül a következőket mondotta:

„Ellenségek voltunk hajdan, igaz; de majd két évszázad óta őszinte barátság kötelékei fűznek egymáshoz bennünket. Köszönettel és hálával tartozunk azon istápolásért, melyben vendégszerető hazátok részesítette folyton azon bonfitársainkat, kik, mint a nemzeti szabadság harcának áldozatai, a ti körötökben kerestek menhelyet.

Legnagyobb hőseink egyikének, Tökölynek, szabadságaink védőjének földi maradványai e földben, Ismidben nyugszanak; egy nem kevésbé nagy hősünk, Rákóczi fejedelem és hősi anyja, Zrinyi Ilona itt nyugszanak, Galatában, a lazariszták kolostorának falai között örök álmukat.

1849-ben ti mentettétek meg legkitűnőbb bonfiainkat, megvédve őket üldözőik haragja ellen. Köszönettel tartozunk nektek mindezért.

De van egy közös érdekiünk is, mely arra buzdít bennünket, hogy az ottomán fegyverek diadalát óhajt-suk meleg szívvel azon erélyes harcban, melyet folytattok. Ugyanazon veszély fenyeget bennünket is, és ha Törökország elbukik, elkeseredett ellenségei bizonyára ellenünk fordítanak fegyvereiket.

Mi ép úgy, mint ti, akadályai vagyunk azon bódítási és területnagybodási terveknek, melyeket közös ellenségeink oly rég táplálnak már.

Felismertük rögtön a háború kezdetén, hogy a szabadságot azok, kik titeket megtámadtak, csak ürügy-nek tekintik, s nem törekşenek másra, minthogy egyengessék azon utakat, melyeken a zsarnokság halad észlel felé. És főleg ez az oka, hogy Magyarország oly élenken nyilvánítá rokonszenvét irántatok Reméljük, hogy velünk együtt Európa is fel fogja végre ismerni, hol vannak az emberiség valódi érdekei. És egyhangúlag mellettek fog nyilatkozni, s lehetővé teszi a béke létrejöttét.

És ti, ha a béke helyreáll, meg vagyok győződve, meg fogjátok mutatni a világnak, hogy a muzulmán hit-tanai teljesen megegyeznek azon emberies elvekkel, melyeket a modern világ a haladás alapjának tekint.

Ti is oly szerencsések vagytok, hogy uralkodótok felvilágosult fejedelem, ki ismeri népének valódi ér-dekeit, s biztos kézzel fog vezetni ezen új korszak felé, mely ily módon nemcsak számotokra, de Európa nyugatának valamennyi népe számára fel fog derülni, - s akkor a keleti kérdés valóban meg lesz oldva.”

E beszéd végeztével Klapka végighaladt az üdvözlő közönség sorain, ismételve, megkö-szönve a személye iránt tanúsított rokonszenvet.

Pesti Napló / 1876. november 17. / 275. sz.

„A KONSTANTINÁPOLYI TÜNTETÉSRŐL. A *Vakitra* hivatkozva újabb Klapka-be-széd tartalmát ismerteti az újság, továbbá arról is beszámol, hogy egy kizárólag török városrész imámja rokonszenvtüntetés melletti csatlakozásra szólítja fel híveit; hasonló tartalmú írást közölt a *La Verité* n. konstantinápolyi lap is.

„AZ EGYETEMI IFJÚSÁG 60-AS BIZOTTSÁGA ma délután Szűcs Gyula elnöklete alatt gyűlést tartott. A Konstantinápolyból az ottani lakosság rokonszenves tüntetéséről érkezett közlemények előterjesztvén, a gyűlés Klapka tábornok úrhoz és Lukács úr javas-latára a török softákhoz táviratot intézett.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. november 19. / 47. sz.

„A [S]ZULTÁN KÖNYVTÁRA. Konstantinápolyba negyven nyilvános könyvtára közt a [s]zultáné foglalja el az első helyet, utána jó a nagyvezíré, amely 1762-ben alapított. Az előbbinek nagy kézirat gyűjteménye van, úgy keleti nyelveken, mint európaiakon. Saj-nos, hogy használata csak egyeseknek van megengedve. A [s]zultán egy újabb rendelete

meghagyja, hogy a művek mind lajstromoztassanak és a legkiválóbb művek az európai nyelvekre is lefordíttassanak. A költségeket Abdul-Hamid magán-pénztárából fogja fedezni.” (748. p.)

Pesti Napló / 1876. november 20. / 278. sz.

Az újság közli a budapesti egyetemi ifjúsághoz címzett, november 16-ai dátummal feladott bonni levél szövegét, amelyet orosz és francia nyelven küldött és írt alá 150 moszkvai hallgató:

„A moszkvai egyetem hallgatói üdvözlik a budapesti egyetem ifjúságát.

Tanulótársak! A lapok hibetetlen híreket írnak: Ti, bajtársak, a szabad Magyarország fiai, ti összegyülekeztek, és bizottságokat alkottok, hogy a többek között fákhlys menetet rendeztetek a törökök tiszteletére; proclamatiókat írtok, sürgönyöket küldtök szerte szét, fölhíván hazátok ifjúságát, hogy első helyet foglaljon azok között, kik szóval és tettel bebizonyítják rokonszenvüket a bátor török nemzet iránt, mely az európai műveltség nevében harczol. (National Zeitung) Nincs jogunk kételkedni e hírek hitelességében, de nagy megerőltetésünkbe kerül, elhinni azokat.

Fákhlysmenet a törökök tiszteletére! Talán avégből, hogy fákhlyaitok fénye megvilágítsa a sorsüldözött Bulgária téreit, hol a föld ártatlanok véréből piros s keresztény tetemek bevernek szanaszét?

Magyarország ifjúsága – incredible dictu – kiáll a világ elé, hogy szóval és tettel bebizonyítsa rokonszenvét a török nemzet iránt! Talán a szörnnyetettek ama sorozatáért, mely a Daily-News leveleiben és más tudósok véres epopeiaiban meg van énekelve? A bátor török nemzet az európai műveltségért harczol! Ugyan hol? Tatár-Bazadzsikban? Batokban vagy Zajcsárnál s a porrá égetett Kujagenczánál? Hol hát? Lehetséges-e az, hogy oly küzdelem, mely a keresztény világ legszentebb tárgyait profanálja, mely békés lakosokat, tekintet nélkül korra, nemre halomra öldös, mely a hitveseket és hajadonokat megbecsteleníti, mely a csecsemőket lándzsabegyre szúrja, - e küzdelem, mely szétmarczangolja, lángok közé veti a védtelen áldozatok ezreit, mely átszeggzi karjaikat, lábaikat, s a phisikai és erkölcsi szenvedés oly iszonyaiba sodorja őket, hogy csak a ti hővérű „fajotok” élénk phantasiája képzelheti el azokat; a küzdelem, mely nem kegyelmez a sebesült ellenfélnek, hanem irgalom nélkül megsüti a máglya lassan emésztő lángján; a küzdelem, mely egykor gazdag és virágzó tartományokat sivataggá pusztít; a küzdelem, mely egyik kezében yatagánt, a másikban petróleumot bord, - lehetséges-e az, hogy e küzdelmet a magyarok az „európai civilizáció harczának” nevezik? Bajtársak! Négy század óta szenved a keresztény rája a Balkán félszigeten hallatlan kínokat az ozmánok zsarnok bilincsei közt. Kétségbeesésig úzva, ma föltámadt e rája, hogy lerázza vállairól a tovább nem huroczolható jármot, hogy fegyverrel kezében kivívja nem is a szabadság, hanem csak a lét jogát.

Halhatatlan dicsfénnel övezve harczol a rája elhagyottan, egyenlőtlen küzdelemben, oly ellenséggel, mely agyon nyomja tömege súlyával? Nincs a világon nemesen dobogó szív, mely mellőzve a nemzeti kérdést,

elszorult kebellet ne követné a gyászos harcz folyamat s aggálllyal és reménnyel ne várná végét. Szóval és tettel igyekeznek kifejezni rokonszenvüket a XIX. század keresztény vértanúi iránt.

Csak ti magyarok, ti tapsoltok – még pedig az ifjúság nevében – az elnyomóknak, ti rendeztek tüntetést embertelen tetteik tiszteletére!

*Bajtársak! Ti a civilizáció és a szabadság forrásánál élték: e forrást tudománynak nevezzük. A tudomány nevében, az emberiség nevében, az irgalmasság nevében, mely Európa népeit egy családdá egyesíti ezennel vádolunk és kárhozzátunk méltatlan eljárásotokért! E magasztos elvek nevében emlékeztetünk arra, hogy a boldogtalan rájának ép annyi joga van a létre, mint a nemes magyar nemzetnek. E szent elvek nevében esdünk felétek: pártoljatok rokonszenvetekkel az elnyomóktól az elnyomottakhoz, a hő-
héroktól a vértanukhoz!*

Talán azt válaszoljátok erre, hogy eljárásokat a legszentebb hazafiság sugallta: „A haza veszélyben!” kiáltjátok felénk. De meggondoljátok-e jól, hogy ezzel rémítően vádoljátok tennen hazátokat? Hazátok csak azért forogna veszélyben, mert a szomszéd nép rabszolgálgalmazait le akarja rázni, s mert az orosz nép, melyhez vérkötelékek fűzik, a nemes ügyet hő pártfogásába vette! Lebetséges-e, hogy Magyarország boldogsága és virágzása csak más nemzetek szolgaságán és szenvedésén alapulhat? Mi nem hibetjük ezt.

De ha mégis úgy van, ha a barátok iránti kötelesség elfojtja bennetek az irgalom szavát s vérlázító igaztalanságra készít: mélyen sajnálunk titeket!

Jaj az országnak, mely más nemzetek hitvány szolgaságára építi szerencséjét! Ha így van, az utókor kérelhetetlen ítéletet fog hozni fölöttetek! Ha így van, - a batártalan szláv tenger, mely Magyarországot körül hullámozza, egykor hatalmas árába fog temetni!

Végül arra kérünk, bajtársak, tegyétek közre tiltakozásunkat, mely méltatlan tüntetéstek méltó válasza? Erre nézve, mi is meg tesszük a magunkét. Moszkva, oct. 25. (november 6.) 1876. (Aláírva 150 név.)”

Pesti Napló / 1876. november 24. / 282. sz.

„A BÉCSI LENGYEL EGYETEMI IFJÚSÁGOT a zágrábi és a bécsi szláv tanulók felhívták, hogy vegyen részt a tervezett török ellenes tüntetésben, melynek éle a budapesti egyetemi ifjúság ellen akart irányulni. Erre a lengyelek következő iratban válaszoltak:

„A bécsi főiskolák lengyel ifjúsága horvát testvéreinek és társainak üdvözlését küldi! Iratok tartalmát, mely felhív bennünket, hogy a többi szlávokkal közösen állást foglaljunk a magyar ifjúság nyilatkozataival szemben, jól megfontoltuk és a következőleg felelünk rá:

Sajnáljuk, hogy a magyar ifjúság a humanitás elveit egyoldalulag értelmezte; azt hisszük nem illik – még közvetve sem – nemes törekvésében kárhozzatni olyan népet, mely az idők súlya dacára fölkelt, hogy

egyenlőtlen harcban lépjen szabadságért, jogért és hazáért. Áldja meg az isten a fegyvereket, melyek az igaz ügynek szolgálnak, s szláv testvéreinknek diadalt szereznek! De a szerb nép iránti rokonszenvünk daczára jónak és illendőnek találjuk elutasítani javaslatotokat a közös eljárás ügyében. Szerbiának oly szövetségese van, mely népiünket kemény erőszakkal nyomja el, mely hitűinket és nyelvűinket ki akarja irtani, mely tagadja a szabadság és a polgárosodás elveit s megsemmisíti a hagyományokat és érzelmeket, melyeket népiünk dicsőséges múltja teremtett. Ezen szövetséges támogatása, nézetünk szerint, danaida ajándék, beszéde kétkulcsos. A történelem majd úgy fog ítélni ez eljárásról, mint Katalin és Ingström politikai bűntényeiről ítélt. Ezért kötelességünknek tartjuk hozzá nem járulni, hogy a szláv fiatalság rokonszenveinek nyilatkozatával a szabadság ama hatalmas ellenségének biveit szaporítsa s figyelmeztetve kiáltjuk: "csak saját erőitekben bízzatok!" Ezeket pedig nyugodt, feláldozó és hazafias munkával kell fokozni. Annak eredményei igazságot és szabadságot fognak hozni a szláv népeknek; azon roppant hatalom által osztályrészüik csak - a rabszolgaság lesz."

Pesti Napló / 1876. november 27. / 285. sz.

A honvédegyletek országos gyűlésének állásfoglalása a keleti kérdésről:

„Ha Törökország elbukik, a sor mi rajtunk van.

Tudva, látva és ösztönszerűleg érezve is az eseményekből fejlődhető ezen szomorú következtetést, midőn a török nemzet, mint fujrokonunk s elszigetelt helyzetünkben úgy szólnán egyedüli barátunk irányában rokonszenves érzelmeinknek kifejezést adni akarunk, nekünk nem szabad, sem késniünk, sem haboznunk, hanem helyzetünkben folyó férfias higgadsággal és komolysággal el kell fogadnunk és magunkévá tennünk mindazon érveket, melyek a lelkes magyar ifjúságot rokonszenvük nyilvánítása alkalmából vezérelték."

Nyomatéku szükség esetére hathatós katonai támogatást is ígér.

Pesti Napló / 1876. november 28. / 286. sz.

„A BÉCSI EGYETEMI MAGYAR IFJÚSÁG köréből nov. 26-ról írják nekünk: Az évek óta emlegetett, s annyiszor szóba hozott „magyar olvasó-és társaskör” eszméje több mint 200 magyar ifjút vonzott f. hó 25-én a központi egyetem épületében tartott értekezletre. [...] Várva várta mindenki a megnyitás percét s a lelkesedés tetőpontra hágott, midőn Petz Lajos az emelvényre lépve és az összegyűlt ifjúság nevében a gyűlés vezetésére és az elnöki szék elfoglalására gr. Andrássy Tibor urat, külügyérünk fiát kérte fel. Szavait dörgő éljenek követték, s a hosszú tetszésnyilatkozat után a gróf meleg szavakban köszönvén meg az ifjúság bizalmát, elnöki székét elfoglalta. Erre Kristófy József joghallgató mondott lelkes beszédet, élénk színekkel festve a „magyar olvasó-és társaskör” felállításának szükségét, utalta az ifjúságot hazafias érzelmeire, majd érinté a kérdés nehézségeit, szólt annak anyagi oldaláról, végre azon nézetének adott kifejezést, hogy a magyar tehetős körök is

segélyezni fognak oly egyletet, mely az ifjúság nemzeti jellegének fenntartására, hazafias nyelvének ápolására szervezkedett. [...]

A szultán Abdul Kerim pasának díszkardot küldött, melyet gazdag gyémánt dísz ékesített.

Pesti Napló / 1876. december 1. / 289. sz.

Drinápolyból török időszámítás szerinti 1293 zilkádról a budapesti egyetemi ifjúsághoz francia nyelvű levél érkezett:

„Olvastuk a magyar nemzet proclamatióját a Verité-ben (egy konstantinápolyi lapban) a Pester Lloyd-ból átvéve. Bizonyos, hogy az egész török nemzet azt ép oly gyönyörrel olvasta, mint mi, mert biztos jele a barátságnak, mely a két rokon nemzetet egybefűzi. Ismételjük ezen proclamáció olvasásánál azon szót: „Éljen Magyarország! Éljenek a magyarok!”

Törökország ellenei egy olyan államban láttak bennünket, melyről hiányai folytán azt következtették, hogy a török császárságnak utolsó órája ütött! De csalatkoztak! Még nem haltunk meg! S nem vagyunk barátok nélkül, mint elleneink hitték. A magyarbarátság tartósságába helyezett reményünk felbátorít bennünket. Mert csak a művelt magyar testvéreink szövetsége és barátsága tesz bennünket képessé ellenállni az északi barbár inváziójának megoltalmazni hazánkat, s fenntartani törvényes jogainkat ép úgy, mint függetlenségünket.

Már természetesen van a török nemzet a magyar nemzethez fűzve.

A szövetség ránk és rátok nézve csaknem elkerülhetetlen szükségességű, mert érdekeink lényegesen ugyanazok.

Magyar Testvérek!

Itt az idő megmutatni a világnak, de főképp vad ellenségeinknek, hogy két nagy nemzet hős fiainak szövetsége, Közép-Ázsiának egykori hősei, védelmezni fogják törvényes jogait s közös érdekeit színtűgy, mint az emberiséget! Azon emberiséget, mely hív bennünket a sumniták és sarmatákhoz, hogy ellenálljunk a barbár ellenségnek s ambícióinak.

Az egész török nemzet megköszönvén a jóakaratot, melyet irányunkban tanúsítottatok s hasznos szövetséget kívánván, mely tettelesen nyilvánuljon e két nagy barát érdekében; e hő kívánságot intézzük az égbesz: éljenek a magyarok! Éljenek a törökök! Halál az ellenre! Halál a barbárokra!

Legyetek szívesek átadni legszívelebben a legőszintébb üdvözléteinket testvéreinknek!”

Hussein pasa, Achmed pasa, Mustafa Sukri, Mehemed Aaref és Mehemed Hussein.” aláírással december elején újabb francia levél jelenik meg a lapban. A magyar proklamációra adott török választ megfogalmazva. Nem tudható, hogy pontosan melyik proklamációra történik

benne hivatkozás, amely a török ellenállást a hatalmas „északi barbár” elleni küzdelemnek tekinti és ismét a két nép érdekazonosságára hivatkozik.

A LEMBERGI EGYETEMI IFJÚSÁG körében egy nyilatkozat tervezet kering, mely a zágrábi egyetemi ifjúsághoz fog intézteni: az irat a leghevesebb oroszellenes nyilatkozatok közé tartozik, főbb pontjai így hangzanak:

„A leMBERGI egyetemi ifjúság a zágrábi egyetemi polgároknak üdvözlétét [küldi]! Mint olyan nép képviselői, mely jobb jövőre vár, fordulunk hozzátok, kik szintén boldogabb jövőben reméltek, hogy a mi nézeteinknek is őszintén kifejezést adjunk. Egész szívünkkel helyesljük, hogy a nagy horvát hazafi (Strossmayer püspök) szavait, aki forrón óhajtja a délszlávok szabadságát. De ő a szabadságot onnan várja, ahonnan az soha nem jött, sohasem is jöhet, és soha jönni nem fog, mert a császárság minden szabadság föltétlen tagadását zárja magába. Bakó kézzel fojtotta meg a császárság Pskow és Nongorod köztársaságait, midőn amellet patakokban ontotta a szláv vért. Ez volt hatalmának eredete, aztán a szerencsétlen Lengyelországra került sor. Lengyelország megsemmisítése óta a moskovitizmus szűnet nélkül azon fáradozik, hogy a szláv népek szabadságát és önállóságát megsemmisítse, őket hatalmának nehezéjé alá hozza s ez által világuralkodó hatalommá váljék.

Annak alapján, hogy nemzetünk a moscovita politikát, mely lényegileg máig is ugyanaz, ami kegyetlen Iván alatt volt, száz év óta közelből figyelemmel kísérte és eléggé megismerte, azt kiáltjuk nektek: Elvesztett ama népek szabadsága, melyek e hatalomhoz fordulnak segítségért; csak keserű csalódás várakozik rájuk! Azért fájdalmas nekünk látni, hogyan igyekeznek a moskovira bálójába keríteni ama szláv népet, mely most szabadságért küzd, mert ezáltal a panmoskovitizmus javára természetes, önálló és szabad fejlődésében gátolják.

Fogadjátok testvéri kézszorításunkat.”

Pesti Napló / 1876. december 2. / 290. sz.

„ABDUL-KERIM PASA Konstantinápolyban időzik. Noha katonai képességeit a török közvélemény meglehetősen mérsékelten ítéli meg, mégis elismeri, hogy végül az övé lett a győzelem. Ezért midőn nov. 18-án a fővárosba érkezett, igen fényesen és szívélyesen fogadták. A hadügyminiszter, a szultán első hadsegéde s több más főhivatalnok a vasúton eléje mentek Csorlu állomásig; onnan a fővezér bevonulása diadalmenetté lőn. [...]”

A konstantinápolyi orvostanhallgatók üdvözlő távirata a magyar tanulókhöz:

„A konstantinápolyi császári orvosi fakultás tanulói a nemes magyar tanulókhöz.

Az örömmilyánítások, melyeket a tanuló ifjúság és számos magyar a mostani válságos helyzetben levő Törökország iránti rokonszenvtől lelkesítve hangoztattak, elhatottak hozzánk is, és oly bálával töltöttek el bennünket, melyet tollunk nem képes teljesen kifejezni.

A boszniai, hercegovinai és bolgárországi felkelést, mely utóbbi időben kitört, az szította, ki ellensége nemcsak Törökországnak, de az összes nemzeteknek is, vagyis jobban mondva, ki elkeseredett ellensége az egész emberiségnek és civilisationak.

Önök, kedves testvérek, már eltalálták, hogy ezen ellenség az alávaló panslavizmus, mely nem éri be azszal, hogy megcsalta az egész világot, hogy alattomos fogások által felszította egész Európa haragját Törökország ellen; még most is el akarja homályosítani az igazság tündöklő csillagát.

De ti kedves, derék, nagylelkű magyar szomszédok nem engedtétek magatokat e veszélyes áramlat által elragadtatni, annyi bizalmat és figyelmet tanúsítottatok irántunk, amelyért felette hálásak vagyunk.

A látogatás, amelyet kitűnő tábornokok, Klapka nálunk tett, hogy megújítsa és megszilárdítsa a barátságot, mely a két hatalom közt sohasem szűnt meg, azon örömet és megtiszteltetést szerzé nekünk, hogy Stambul 25 küldöttétől káسرve elmehettünk e nagy hazafiboz, hogy egész külön módon, amint ez eddig Törökországban még soha nem történt (és erre büszkéek vagyunk) kifejezzük neki igen tiszteletteljes és élénk rokonszenvünket személye és a magyar nemzet iránt. Ha pillantást vetünk a múltra, csakugyan látjuk, hogy a törökök és a magyarok valamint most, úgy azelőtt is testvérek voltak és a török közmondás szerint: Ette tirna chan ayirilmasse (a hús nem válik el a körömtől): az érdekek azonosok lévén, természetes, hogy közösek az örömeik és a fájdalmaik. [...] A belső rokonszen, mely nem szűnt meg bennünket egyesíteni, a páratlan vitézség, nagylelkűség és humanitás, melyek benneteket jellemeznek, minden tekintetben megérdemlik szerencsekívánatainkat. [...] Meg vagyunk győződve, hogy eljön a nap, midőn az igazságok, melyeket a Törökország elleni ármányok fátyola eltakart, ki fognak derülni és a jobban felvilágosodott Európa részre hajthatatlanul tekintvén e fekete gonoszság gyászos következményeit, majd nem akarja, hogy irántunk való magaviselete miatt az emberiség és a történet előtt pirulnia kelljen.

A hűség és bátorság, melyet kormányunk által alkalmazott egyes honfiaiok tanúsítottak, megnyerték bizalmunkat, és új bizonyítékot szolgáltatnak a bennünket egyesítő őszinte barátságra. És ezért egyesültünk veletek és kiáltjuk! Éljenek a magyarok! Éljenek az ottománok! Éljen a két nemzet barátság, és jaj ellenségeiknek!”

Pesti Napló / 1876. december 17. / 304. sz.

„A MAGYAR IFJÚSÁG KÜLDÖTTÉI Lukács Gyula, Latinovits Pál és Szücs Gyula e hó 26.-án indulnak útra, hogy az Abdul Kerim pasának vett díszkardot kézbesítsék. Az ifjúságnak a consulátus által tudtára adatott, a *Budapesti Napilap* szerint, hogy Konstantinápolyban a szultánnál tisztelegjenek, s hogy a szultáni palotában lesz számukra lakás berendezve a fővárosban időzésük idejére.”

EGY NEW-YORKI EGYETEMI LAP A MAGYAR EGYETEMI IFJÚSÁGRÓL. A World tekintélyes amerikai lap legutóbbi számában nyilatkozat jelent meg, mely a magyar egyetemi ifjúság múltkori tüntetését oltalmába veszi. A nyilatkozat többek közt így szól:

„Engedje meg uram, (a World szerkesztője), hogy bécsi levelezői ellenében a budapesti egyetemi ifjúság mellett szót emeljek. A bécsi tudósítások tartalma rágalom. A budapesti egyetemnek vannak oly kitűnő hallgatói, kiket gúnyolni elvetemültség. A magyar egyetemi ifjúság zöme bátor és elszánt nem riad vissza komoly veszélyektől sem; ez ifjúság soraiból oly szónokok kerülnek ki, kik a magyar parlament díszére válnak. A magyar egyetemi ifjúság szorgalmas, tanulmány-kedvelő, haladni-vágyó, széne-virága, büszkesége az országnak. Amerika az én második hazám, de bátran ki merem mondani, hogy Amerika egyetemeiben sincs külön ifjúság annál, mely Budapest egyetemében tanul. Aláírva: Lön, üggyéd.”

Pesti Napló / 1876. december 22. / 309. sz.

„A DÍSZKARDOT Konstantinápolyba vivő küldöttség, mely a budapesti egyetemi ifjúság köréből alakul, mintegy húsz tagból fog állani. Deczember 29.-én utaznak el a fővárosból Triesztbe, honnan hajón Konstantinápolyba utaznak.”

Pesti Napló / 1876. december 23. / 310. sz.

„Az ABDUL-KERIMNEK szánt kard Paholek fővárosi kardosnál készül. Maga a kard pengéje finom damaszk acél, markolatára a 60as bizottság jelvénye (egy pajzs török-magyar címerrel s a Dunán át két egymást átkulcsoló kéz) van vésve. A tok vörös bársony gazdagon aranyozva s rajta a hét vezér. A kardon következő felirat áll: „*Abd-ul Kerimnek a djuniszi győzőnek*” A másik oldalon: „*A magyar ifjúság*”. A kard két napig közszemlére lesz kiállítva.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. december 24. / 52. sz.

„A DÍSZKARD, melyet Abdul Kerim fővezérnek a magyar ifjúság küldeni fog, e napokban készül el a főváros egyik kardművésénél. Díszes mű lesz, a penge zrinyi-alakú damasczén aczél, s a hüvely vörös bársony, gazdag arany díszítményekkel. A markolaton a hatvanas bizottság jelvénye (a Dunán át két egymást szorító kéz) s a hét vezér dombor-képei lesznek. Szóval a magyar egyetemi polgárok kardja olyan lesz, hogy még a keleti fényhez szokott szemeket is meglepheti. Ára hétszáz forint körül van megállapítva. A díszkardot e hó huszonhatodikán indítják útnak. Nemzeti öltönyös küldöttség fogja vinni, melyben az ország csaknem minden akadémiaja képviselteti magát küldöttekkel. A [s]zultán kijelentette, hogy fogadni óhajtja a küldöttséget és a téli palotában jelölt ki számára szállást.”(824. p.)

„KLAPKA TÁBORNOKOT, ki mostanában állandóan Konstantinápolyban tartózkodik, a legutóbbi tíz nap alatt háromszor fogadta a zultán. Felszólítás folytán a tábornok

a török birodalom katonai és politikai helyzetéről exposét nyújtott át Abdul-Hamidnak, mely a [s]zultánra, hírszerint, a legkedvezőbb benyomást tette.” (824. p.)

„OROSZ ÉS MAGYAR IFJÚSÁG. A budapesti ifjúság törökbarát tüntetései nem hagytak nyugtot az orosz ifjúságnak s egy szentpéter[vár]i levél a következőket írja: A bécsi, budapesti, és konstantinápolyi lapokból megtudtuk itt is a budapesti törökbarát tüntetéseket; a táviratokat, melyek e kellemetlen hírt tudatták a hatóság lefoglaltatta. E hírek a moszkvai egyetemi ifjúságot egészen kihozták a sodrából; zajos gyülekezetet tartottak, a nagy zűrzavarban egyebet sem lehetett hallani, mint gyűlölet és harag szítkait; lármáztak és szidták a magyarokat. A nagy lármának az lett a vége, hogy a moszkvai ifjak a magyarokhoz intézendő táviratot szerkesztettek, amelyben „a legmélyebb megvetésnek szívből fakadt kifejezése” adatik. A hatóság úgy tett, mintha interveniálni akarna, de nem tudott meggátolni semmit. E moszkvai magyarellenes mozgalom híre elérkezett Szt-Pétervárra. Az orosz főváros ifjúságát bosszantotta, hogy a moszkvai ifjúság megelőzte. Az egyetem, az orvosi főtanoda, a bánya akadémia növendékei gyűlésre jöttek össze; 500-an lehettek. A dühös ifjak majdnem egy óráig zajongtak, tomboltak, kiabáltak; végül abban állapodtak meg, hogy tiltakoznak a budapesti ifjúság eljárása ellen és tüntetést rendeznek a szerb háború áldozatainak tiszteletére. Elhatározták, hogy másnap összegyűlnek az egyetem termeiben, amennyiben valamennyien nem férnének el, egyes főiskolák küldöttségileg legyenek képviselve. Trepoff tábornok rendőrfőnöki intézkedéseket tett nem a tüntetés megakadályozására, hanem hogy kellő határok közé szorítsák, mert a kormány egyelőre csak a törökök elleni tüntetéseket engedi meg; más nemzetközi gyűlöletek – sok mindenféle gyűlölet fér ám az orosz szívekbe! – kifakadását meggátolni igyekszik. A tanulók elmentek az egyetemre; elnökséget választottak; hurráhhkal fogadták az első szónok tiltakozásait; amikor a második szónok kezdett beszélni, ekkor néhány rendőrügynök lépett a terembe. A heveskedők egy része kissé megszeppent; de a szónok mégis nagy dühvel folytatá a beszédet, mire a rendőr megfogta, de társai kiszabadították és egy melléklépcsőn megszöktették. Leírhatatlan zaj keletkezett; az ifjak ökleikkel, lábaikkal szónokoltak – a rendőrök rovására. Ez vagy tíz percig tartott, mire a tömeg szétoszlott. A lefoglalt iratokból kitűnt, hogy a gyűlés tiltakozni készült a budapesti ifjak föllépte ellen és a Szt-Izsák-templomban az orosz „vértanúk” tiszteletére gyászistentiszteletet akart rendezni. Az utóbbi meg is tartatott mintegy 500 meghívott jelenlétében, azt a rendőrség nem gátolhatta meg. [...]” (825. p.)

Pesti Napló / 1876. december 31. / 317. sz.

KONSTANTINÁPOLYI KÜLDÖTTSÉG: „Felkérem azon egyetemi és akadémiai polgárokat, kik a konstantinápolyi küldöttségben részt venni óhajtanak, hogy végleges elhatározásokat velem azonnal tudatni szíveskedjenek. Egyúttal tudassák azt is, vajon hova lesz intézendő azon sürgöny, mellyel őket Pesten azonnal megjelenni kérem. Találkozási hely: Café delicatessen, Országút 21. Lukács Gyula a küldöttség vezetője.”

Magyarország és a Nagyvilág / 1876. december 31. / 53. sz.

SZAFVET BASA címmel cikk jelenik meg a címlapon a konstantinápolyi konferencia⁶ elnökéről:

„Szafvet basa előkelő török család ivadéka s Konstantinápolyban 1816-ban született. A család nemcsak vagyonos volt, hanem nemzedékről nemzedékre szállt benne a tudományok szeretete és így Szafvet is, legalább keleti fogalmak szerint, kitűnő nevelésben részesült már fiatal korában. Atyja a legjelesebb tanárokat – hogtákat – hívta meg hozzá, kiktől Szafvet a török, arab, perzsa nyelvekben, ezek irodalmában, úgyszintén a számtanban és történelemben nyert oktatást. Már kora ifjúságában alaposan ismerte a török, és arab remekírókat s kedvencz költőinek verseiből sikerült fordításokat készített. Atyja eleinte, azt kívánta, hogy Szafvet tudós pályára lépjen s Ál-Elkalam (író) és Szair (költő) legyen, de aztán mást gondolt s fiát a diplomáciai pályára nevelte. Az akkori miniszter és később híres nagyvezír Resid basa bírta őt erre, mert az éles szemű államférfi fölismerete, hogy az eleven, gyors felfogású, élesen ítélő Szafvet inkább nyilvános pályára való, mint zárt falak közt búvárkodjék. A fiatal Szafvet tehát egy új tanárt kapott egy görög tudóst, ki a francia és latin nyelvre oktatta s a török tanrendszerben annyira elhanyagolt földrajzzal is megismerteté[...] Hogy azonban kiképeztetése teljes legyen, Párisba ment s itt fejezte be tanulmányait.

Konstantinápolyba visszatérvén, azonnal alkalmazást nyert a külügyminisztériumnál első tolmács minőségében, csakhamar pedig ugyanez állást nyerte a divánnál, hol Abdul-Medzsid [s]zultán figyelmét magára vonta, annyira, hogy a [s]zultán őt állandóan környezetébe vonta. Tőle tanult meg francziául s vele olvastatta föl naponként az angol és francia lapokat.[...] Diplomáciai megbízásokkal küldték ismételten az európai kormányokhoz, hol Szafvet érintkezésbe lépett a mívelt világ elsőrendű diplomataival, Palmers-ton lorddal, Nesselrode gróffal s tapasztalatokban gazdagodva tért vissza.

Fuad pasa visszalépte után Szafvet vette át a külügyi tárcát, majd követi minőségben szerepelt a főbb európai udvaroknál s végre a múlt nyáron ismét a külügyi tárcza vezetésével bízott meg, mire alkalmasabb egyéniséget a török államférfiak között alig is találhattak volna.[...]” (829-830. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1877. január 6. / 1. sz.

„A DÍSZKARD [...] A kard két ujnyi széles, Mária-Terézia korabeli damaszk penge, vastag elefántcsont markolattal, melynek végén a *60-as bizottság* jelvénye van aranyba vésve. A

⁶ Az európai nagyhatalmak és a hadviselő felek részvételével tartott konstantinápolyi béketárgyalások, melyeken Szafvet basa elnökölt.

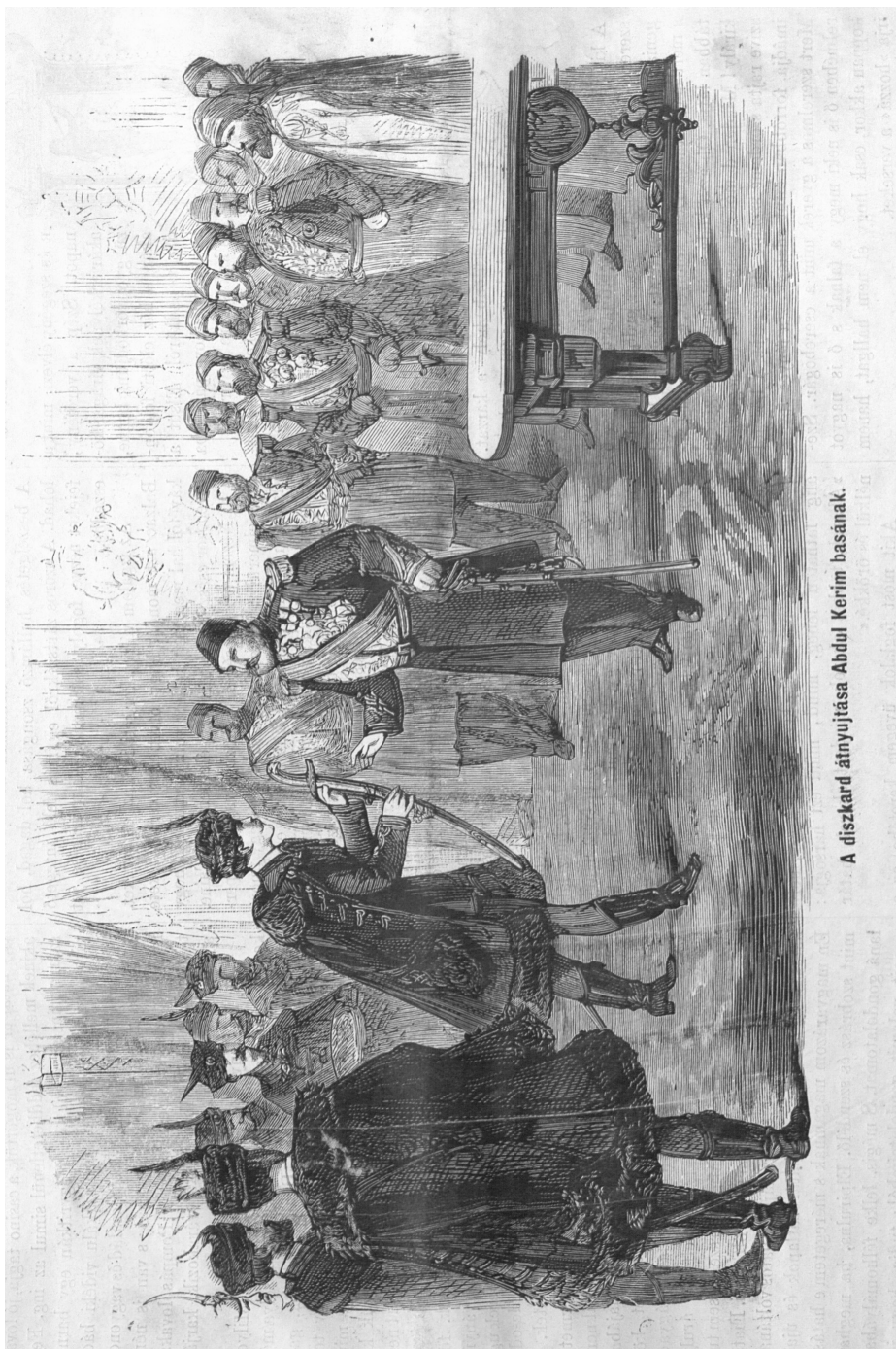
kard pengéjén egyik oldalon szűz Mária képe, másik oldalon kettős kereszt van bevésve. A kard fokán e szavak állnak:” A magyar ifjúság Abdul-Kerimnek, a djunisi győzőnek” A kard tokja gazdagon aranyozott és ezüstözött vörös bársony hüvely. Egyik oldalán Rákóczy Ferencz, Rákóczy György és Bethlen Gábor arany relief-képeivel s a törökök és magyarok ezüstbe metszett hadijelvényeivel, míg másik oldalán egy magyar és török harczfi kézszerítése a barátságot jelképezi. A hüvely alsó részén masszív aranyból készült sárkány van, mely farkát fogai közé szorítja. A vánkos, melyet Izsó Miklós özvegye a szegedi kiállításra készített s melyet a kard átadásához az ifjúságnak 150 frtért átengedett, vastag fehér selyemmel van bevonva; közepén ibolyákkal s háromszínű violákkal gazdag arany arabeszkekkel, s aranybojtokkal van díszítve...” (13. p.)

Magyarország és a Nagyvilág / 1877. január. 21. / 3. szám

(A magyar ifjúság küldöttsége) csütörtökön reggel érkezett Konstantinápolyba és olyan fogadtatásba részesült, amilyennek eddig nem voltak tanúi Boszporus partjai. A Lloyd-gőzös, mely a küldöttséget vitte, hajnalban érkezett a Márványtengerre. Amint a konstantinápolyi kikötőből láthatók lettek a hajó lobogói, egy török gőzös indult a magyarok hajója elé. A török hajón számos zöld turbános főméltóságú török és a hatóságok képviselői voltak, s zeneszóval üdvözölték az érkezőket. A két hajó találkozásakor a török zenekar magyar indulókat játszott, s ezerszeresen, a legzajosabban hangzott az „Éljen” és az „*Isas zın madzsarlar!*” Később a Boszporuson újabb török gőzös jött, melyről számos küldöttség szállott a magyar hajóra. A többi között jöttek: Száva pasa iskolai felügyelő, mint a kormány küldöttje s képviselője, Skender bej, Abdul Kerim küldöttje, gróf Széchenyi Ödön és Konstantinápolyban lakó több hazánkfia. A hajó kajútjében üdvözlő beszédek váltattak Száva pasa és az ifjúsági küldöttség között, melynek szónokai Szücs, Lukács, Szemere és Koós voltak; mint tolmács Szilágyi hazánkfia szolgált, ki sok év óta lakik Konstantinápolyban s egyaránt beszéli a magyar és a török nyelet. Száva pasa így szólt”A régi világ romba dől, az újonnan alakuló világ a szabadelvű eszméké, azaz önöké!”A küldöttség Konstantinápoly mellett török gőzösre szállott át, hol ismét üdvözlő beszédek mondatk, s a kölcsönös bemutatás ment végbe. Aztán a török gőzősön a küldöttség gyönyörű tavaszi időben, a mesésen szép Boszporuson körhajózást tett. Elhajózott a szultáni új palota mellett, melyből felharsant a „*Padisahim Tsok Jusa!*” és a szultán az ablakból üdvözölé a küldöttséget. Sztambulban a partra szállás roppant beláthatatlan néptömeg jelenlétében a legnagyobb renddel ment végbe. A legzajosabb üdvkiáltások hangzottak s a magyar küldöttség tagjait fényes fogatok szállíták Perából a galatai serailba, amely mint katonai lyceum használtatik. Itt a növendékek sorban felállva üdvözlék a magyar testvéreket, török és francia beszédek tartattak. Ez ünnepélyes, megható jelenet volt. Ezután a küldöttség a nagy terembe vezettetett, ahol az ünnepélyes fogadtatás megújult s lakoma tartatott. A magyar ifjúsági küldöttség Konstantinápolyban a török nemzet vendégéül tekintetik. A küldöttség pénteken délután Klapkánál tisztelgett. Abdul Kerimnek szombat délután 2 órakor nyújtotta át a díszkardot. Pera és Sztambul

utcáit, melyekben a küldöttség hintói végig robogtak, a szakadó eső daczára beláthatatlan néptömeg lepte el, közte számos elfátyolozott nő. Az örök mindenütt tisztelgettek. A seraszkiéri palotánál, amely tele volt vezérkari tisztekkel, a küldöttség megérkeztekor katonai zene szólalt meg. Száva pasa és gróf Széchenyi Ödön bevezették a küldöttséget a nagyterembe, hol a török hadsereg legelőkelőbb tisztei félkört képeztek; ott voltak Abdul Kerim és vezérkara, Mahmud basa, Husszein basa és az állami tanács tagjai: Dzsemil basa, Hasszán, Bursid, Tajar, Keszilil basák, továbbá Szkender, Aziz Nesat ezredesek, Achmed, Faitl, Hafiz Ali, Rifad és Zer beyek. A küldöttség nevében Szücs Gyula beszédet intézett Abdul Kerimhez és átadta a kardot, mint „az örök barátság zálogát”. A beszédet nagy tetszéssel és „jaksassin” kiáltásokkal és tapssal fogadták. Száva pasa francia nyelven felolvasta Abdul Kerim beszédét, melyben Abdul–Kerim köszönetet mond a magyar ifjúság elismeréséért; ő se szereti a háborút, de szükségesnek tartja azt a bölcsészeti, erkölcsi és történeti igazság védelmére; ha ily háborúból tér haza a harcos, akkor joggal fogadhatja el az elismerést, mely az erkölcsség és az igazság győzelmét illeti meg. Harsogó „*éljen*” és „*jaksassin*” kiáltások fogadták a beszédet. Most a küldöttség tagjai bemutattak a Szerdar ekremnek. Ez mindegyikkel kezét szorította, azután a társaság helyet foglalt, théát és szivarkákat vittek körül. A Szerdar ekrem Szücs Gyula és Lukács Gyula közt foglalt helyet, felöltve a díszkardot. A főtisztek egyenkint sorban léptek eléje és szerencsét kívántak Abdul–Kerimnek; künn ezalatt katonazene szólt. Most a küldöttség más terembe vezetett, hol Redif basa hadügyminiszter meleg hálóját fejezte ki a magyar ifjúságnak. Aztán megvendégelte a küldöttséget kávéval és szivarkákkal. Az elválás felette szívélyes volt és a gárda tagjai sorfalat képeztek. A magyar ifjak a zenekar hangjai közt mentek hintóikhoz. Az eső időközben elállott; a küldöttség nyitott hintókban tért vissza a serailba; útközben a nagy néptömeg rokonszenz nyilvánításai kísérték. A drinápolyi ifjúságtól magyar üdvözlő távirat érkezett. Hétfőn Abdul–Kerim, szerdán pedig a hadügyminiszter lakomát rendeznek a küldöttség tiszteletére. A tegnapi lakomán Lukács a szultánra, gróf Széchenyi Ödön a magyar királyra, Száva basa a magyar ifjúság küldöttségére mondtak felköszöntőket. A küldöttséget vasárnap délelőtt Midhat basa fogadta saját konakjában. A szakadó eső mellett is az utcákon nagy néptömeg hullámozott. A menet előtt fényes díszőrség lovagolt. Midhat elfogadó termében a legelőkelőbb állami tisztviselők voltak együtt. Lukács Gyula üdvözlő beszédére, melyet Savfet basa tolmácsolt, a nagyvezér francia nyelven felelt. Meghatottság reszkető hangon monda, hogy a magyarok rokonszenvéért mindenkor hálás lesz; reméli, hogy a két nemzet közt örök barátság lesz. Szavait „*éljen*” és „*jaksassim*” kiáltások követték. A küldöttség tagjai most helyet foglaltak és a nagyvezér barátságos beszélgetésbe bocsátkozott. gr. Széchenyi Ödön köszönetet fejezett ki a nagyvezérnek fáradságtalan szabadelvű törekvéseiért. A Szatmár megyei értelmiségtől a küldöttséghez távirat érkezett, amelyben ez felkérte, hogy nyilvánítsa a Szatmár megyei értelmiség üdvözlését a török nemzethez. E távirat örömteljes sensatiót keltett. Kedden délben a küldöttség látogatást tett az osztrák–magyar követségnél. Zichy gróf osztrák–magyar nagykövet a legszívélyesebben fogadta. Gróf Zichy József volt kereskedelmi minisz-

ter hazafias beszédet tartott s azt mondá, hogy minden becsületes magyarnak törökbarát érzelműnek kell lenni, mivel csak e nemzetek szövetsége lehet üdvös hatású. Délután a tábornokok, államtisztviselők és nagy közönség jelenlétében gr. Széchenyi Ödön tűzoltó szabadcsapatja tartott mutatóványokat. Az oltási gyakorlatok csodálatra méltó ügyességgel és szabatosággal folytak. A mutatóványok bevégezte után a jelen volt tisztek előre léptek; ez alkalommal gr. Széchenyi és Soós Jenő műegyetemi hallgató tartottak beszédet, melyekre a katonai iskola igazgatója, Rifad bej válaszolt. Este a szeraskierátusban nagyszerű díszbéd volt. A küldöttség tiszteletére az egész palota ki volt világítva; a lépcsőkön, tábornokok és törzstisztek képezték a sorfalat. Az étterem gyönyörűen földíszített. A falakat az egyesített török-magyar zászlók s a küldöttség nagyban levett arcképei boríták, körös-körül minden korabeli fegyverek és hadi emblémák voltak a falakon. Az ebéden 35 személyre volt terítve. Abdul Kerim fővezéren kívül jelen voltak az összes nagyköve-tek, tábornokok és állami főtisztviselők, csupa exczellentiás urak. A magyarok közül ott volt Klapka, gr. Széchenyi, Csutak Kálmán ezredes és Szilágyi Dániel. Legelőször Szücs Gyula ivott áldomást a [s]zultán, Abdul- Kerim és Ferencz József egészségére. Lukács a Szerdar Ekremre emelte poharát, Klapka a miniszterekre, Száva pasa a magyar ifjúságra, Mahmudpasa Klapkára mondtak felköszöntést. [...]” (45-46. p.)

A diszkard átnyújtása Abdul Kerim basának.

Vom Prunkschwert für General Abdul Kerim bis zu den zurückbekommenen Corvinen

Zur Zeit der russisch-türkischen Kriege, im Jahre 1877 gab es in Budapest mehrere öffentliche Sympathiekundgebungen, mit denen die ungarischen Studenten ihre Sympathie für die türkischen Interessen im Balkankonflikt zum Ausdruck bringen wollten. Diese Absicht der Studentenschaft stieß im damaligen Europa auf ein recht zwiespältiges Echo, und führte inner- und außerhalb der Grenzen der Monarchie zu politischen Spannungen. In der Türkei fand aber die Demonstrationswelle auf einen großen Gefallen. So haben sich die Studenten entschlossen, dem türkischen Oberbefehlshaber, Heerführer Abdul Kerim einen Prunksäbel zu schenken. Diese Aktion der Studenten führte im Endeffekt dazu, dass der türkische Kaiser (Sultan), Abdul Hamid II, als Gegengeste, im Tausch für den Prunksäbel, der Universitätsbibliothek Budapest 45 wertvolle Raritäten aus der ehemaligen Corvina-Bibliothek zurückführen ließ.

In dieser Arbeit wurde auf grund zeitgenössischer Pressereflexionen versucht, eine möglichst vollständige Chronologie der Ereignisse und der Reisevorbereitungen zusammenzustellen.

KAZIMÉR EDIT, könyvtáros
ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár
ORCID: 0000-0002-9529-5029